

Leidraad Sociaal stedelijke ontwikkeling

Gemeente Almere

Managementsamenvatting

Hierbij treft u de leidraad Sociaal Stedelijke Ontwikkeling met het Almeerse normenkader maatschappelijke voorzieningen.

Deze leidraad dient als praatplaat om samen, met alle betrokkenen (dus ook Almeerders en andere partijen) te bepalen hoe de voorzieningen op een zo optimaal mogelijke manier in Almere gerealiseerd worden. Op deze manier kan de gemeente:

- Het huidige voorzieningenniveau in de bestaande stad in beeld krijgen en zodoende ook opgaven die gaan over maatschappelijke voorzieningen gericht aan pakken.
- De voorzieningenbehoefte van de toekomstige Almeerders inzichtelijk krijgen en zo de groei van de stad faciliteren.
- In de bestaande wijken in beeld krijgen of er een andere voorzieningenbehoefte is en deze wijken zo toekomstbestendig maken/houden.

Voor de leidraad is door bureau Rebel Group en bureau Springco onderzoek gedaan dat heeft geresulteerd in een 'Referentienormenkader voor maatschappelijke voorzieningen in Almere'. Daarin staat in een tabel weergegeven wat de ruimtebehoefte is per soort maatschappelijke voorziening, uitgesplitst naar soort woonmilieu. Dit staat in de bijlage 2 en 3 van dit document. In het Almeerse normenkader maatschappelijke voorzieningen staat hoeveel vierkante meters voorziening per 1.000 woningen nodig zijn. Deze getallen zijn gebaseerd op de uitkomsten van het referentienormenkader.

Alleen een tabel is echter niet genoeg voor het realiseren voor goede en passende voorzieningen: een tabel laat zich te eendimensionaal lezen en geeft ook een te beperkt beeld van de werkelijkheid. Daarom wordt in dit document de bredere context geschetst, over de samenhang tussen maatschappelijke opgaven en stedelijke ontwikkeling.

Deze leidraad Sociaal Stedelijke Ontwikkeling is het beginpunt van de inpassing van maatschappelijke voorzieningen en welke afwegingen en uitgangspunten moeten worden meegenomen bij de ontwikkeling ervan. Hierbij geldt dat de genoemde vierkante meters in het normenkader het startpunt van vertrek voor de programmering van de voorzieningen. Hier hoort niet alleen de ruimteclaim bij, maar ook zaken als kosten, opbrengsten en exploitatielasten. Net als de toegankelijkheid, financieel gezien, van de voorzieningen. Vandaar dat in deze leidraad ook de afwegingen en uitgangspunten voor de realisatie van voorzieningen zijn geformuleerd.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
1.1 Sociaal stedelijke ontwikkeling.....	2
1.2 Waarom dit document?.....	4
2. Pijlers van de leidraad	6
3. Trend en ontwikkelingen.....	7
3.1 Demografie	7
3.2 Extramuralisering, bijzondere woonvormen en wijkteams.....	7
3.3. Huisvesting aandachtsgroepen.....	8
3.4 Netcongestie	8
3.5 Capaciteitsproblemen.....	8
4. Uitgangspunten voor het realiseren van voorzieningen in de programmering	9
4.1 verstevig het integraal stedelijk programmeren in alle processen	9
4.2 Zet in op meervoudig ruimtegebruik	10
4.3 Maak logische combinaties die elkaar aanvullen	10
4.4 Bouw voorzieningen op strategische locaties.....	11
4.5 Realiseer duurzame voorzieningen	12
4.6 Maak voorzieningen inclusief	12
4.7 Maak ruimte voor ontmoeting	13
4.8 Haal voorzieningenbehoefte op in de wijken en buurten	14
4.9 Laat ruimte vrij.....	14
5. Leidraad en normenkader in de programmering	15
5.1 Nieuwe stad	17
5.2 Stad zoals die is.....	18
5.3 Financiën.....	19
6. Bijlagen	21
1. Afbakening maatschappelijke voorzieningen	21
2. Nulmeting	22
3. Almeers normenkader maatschappelijke voorzieningen	24
4. Toelichting op de woonmilieus	34
5. Almeerse ambities per hoofdcategorie	37
5.1 Zorg	37
5.2 Onderwijs.....	38
5.3 Welzijn	39

5.4 Kunst en cultuur.....	40
5.5 Sport.....	41
5.6 Overige maatschappelijke voorzieningen.....	43
5.7 Openbare ruimte/groen.....	44
6 Casus.....	46
6.1 Casus A: 1000 woningen hoogstedelijk.....	46
6.2 Casus B: Preventieve wijkaanpak.....	48
Bronnenlijst.....	51
Colofon.....	52

1. Inleiding

1.1 Sociaal stedelijke ontwikkeling

Almere is de snelst groeiende stad van Nederland. Als *New Town* in de polder in de jaren '70 is Almere gegroeid naar een stad met meer 220.000 inwoners. Sinds 2000 is het inwonersaantal zelfs met 50% gegroeid. Ook de komende decennia blijft Almere groeien. Dit blijkt uit de uitvoering van de *Woonvisie Almere* en aan andere ambities/opgaven op het vlak van werkgelegenheid en voorzieningen. Ongeveer 25.000 woningen worden gebouwd tot 2030.² En in de periode daarna is er in Almere ruimte om nog eens 35.000 tot 65.000 woningen te bouwen. Dit gaat niet alleen om de bouw van en in nieuwe gebieden zoals Oosterwold en Pampus, maar ook om de doorontwikkeling van Almere Centrum.³ Dit betekent dat het Almeerse inwonersaantal toeneemt tot 350.000 of misschien wel 400.000 Almeerders.

New Town Almere werd 50 jaar geleden gebouwd om de demografische drukte in Amsterdam, Utrecht, Rotterdam en Den Haag te verminderen. In wat nu Almere Haven is, werden de voorzieningen eerst gebouwd en dan de woningen eromheen. Hierdoor waren de voorzieningen altijd op tien minuten lopen of fietsen afstand te bereiken.

Zo rond 2005 is de gemeente van dat beleid afgeweken. De gemeente koos voor een organische ontwikkelingen van het stadsdeel en loslaten van de middelen voor de sociale infrastructuur. Met als gevolg dat de voorzieningen pas zouden komen nadat de Almeerders er woonden (bevolkingsvolgende voorzieningen) zodat zij de voorzieningen kozen. Maar er werd geen grond

gereserveerd om later deze voorzieningen op te kunnen bouwen. Dat resulteerde tot een stadsdeel (Almere Poort) met vrijwel geen ontmoetingsplekken en sociale voorzieningen.

Het gemis van plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en andere sociale voorzieningen worden gevoeld en gezien door alle Almeerders. Dat komt naar voren uit het Sociale Staat van Almere-onderzoek.

In 2023 hebben bureau Rebel Group en bureau Springco in opdracht van de gemeente een onderzoek uitgevoerd. Uit de nulmeting en onderzoek naar de normen voor 59 maatschappelijke voorzieningen in Almere zien we aan de hand van cijfers ook dat er een gebrek is aan voorzieningen.

New Town

De term is afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk, waar in 1946 de *New Town Act* werd getekend, waarin dorpen zijn aangewezen die moesten uitgroeien tot 'satellietsteden'. In Nederland zijn *new towns* ontwikkeld in de jaren '70 in het kader van het 'gebundelde deconcentratiebeleid' uit de Derde Nota Ruimtelijke Ordening (1974): in de jaren '60 en '70 was de demografische druk op Amsterdam, Utrecht, Rotterdam en Den Haag sterk toegenomen en tegelijkertijd was er een sterke behoefte ontstaan om suburbaan te wonen. De rijksoverheid probeerde dit te reguleren door aan de randen van deze steden groeikernen (*new towns*) aan te wijzen. In totaal kregen negentien gemeenten de status van 'groeikern'. Soms werden bestaande dorpen aangewezen maar ook werden er compleet nieuwe steden gebouwd zoals in het geval van Almere en Lelystad.¹ [1]

¹ International Town Institute, 'Introduction Dutch New Towns / Groeikernen' (<http://www.newtowninstitute.org/spip.php?rubrique169>)

² Gemeente Almere, *Thuis in Almere. Woonvisie 2020-2023, evenwichtig bouwen aan de toekomst*, 2021.

³ Gemeente Almere, *Toekomstperspectief Almere. Almere, stad met toekomst*, 2021.

Wanneer de stad zo hard groeit als hierboven wordt voorspeld, moet er iets veranderen voor de bewoners van de stad. In hoeverre is de gezinsstad in transitie toegerust op de ingewikkelde sociale opgaven van het komende decennium?⁴ De Almeerders verdienen het om in een leefbare en complete samenleving te wonen, werken en recreëren. Dat betekent dat niet alleen het aantal woningen moet toenemen maar ook dat er een betere sociale infrastructuur komen voor ze. Het voorzieningenniveau moet in gelijke tred meegroeien met het aantal woningen. En dat raakt niet alleen de toekomstige Almeerders in nieuwe wijken, maar het gaat ook om de bestaande stad en de huidige Almeerders.⁴ Het college onderschrijft dit ook in het coalitieakkoord Almere 2022-2026 en benadrukt dat Almere 'gezond moet groeien'.

In deze leidraad ligt de nadruk op de opgaven in de stad zoals die nu is, niet alleen in de groei van de stad. In de bestaande stad bestaan een aantal opgaven die van invloed zijn op de stedelijke ontwikkeling en kenmerkend zijn voor een *New Town*. Zowel de gebouwde wijken als de omliggende infrastructuur verouderen in hoog tempo en met name in de oudste wijken gebeurt dit allemaal tegelijkertijd. Daarbij is er ook sprake van 'dubbele vergrijzing': niet alleen vormen de ouderen een relatief groter aandeel van de Almeerders (mede door een eenzijdige bevolkingsopbouw), maar gemiddeld worden de oudere Almeerders ook steeds ouder. Dit brengt vraagstukken en ruimteclaims met zich mee rondom de thema's zorg en gezondheid.⁵

Om de opgaven in de bestaande stad het hoofd te bieden en de groei in goede banen te leiden, zonder dat dit ten koste gaat van de leefbaarheid in de bestaande stad en van Almeerders, is het van belang om vanuit een sociaalruimtelijke blik naar het heden én de toekomst te kijken. Een "sociaalruimtelijke blik" betekent dat zowel sociale als ruimtelijke aspecten worden meegenomen bij het begrijpen van een situatie, waarbij rekening wordt gehouden met de interactie tussen Almeerders en de fysieke omgeving. Een belangrijk aspect hiervan is de sterke verbinding tussen sociaal-maatschappelijke uitdagingen en stedelijke ontwikkeling, oftewel *sociaal stedelijke ontwikkeling*.

1.2 Waarom dit document?

Eén van de terreinen waar meer inzet voor nodig is op het verbinden van maatschappelijke opgaven aan stedelijke ontwikkeling, is het realiseren van maatschappelijke voorzieningen in Almere. Om te beginnen in de bestaande wijken en buurten van Almere: het voorzieningenniveau van Almere is niet in alle wijken op peil of er is een afwijking tussen de bestaande voorzieningen en de behoefte in de wijk/de buurt, zo blijkt bijvoorbeeld uit het document Sociale staat van Almere.

Tegelijkertijd betekent de grote groei van de stad en de daarmee gepaarde bevolkingstoename dat er ook veel voorzieningen gerealiseerd moeten worden in de nieuwe gebieden. Dit moet ook worden afgestemd op de behoeften van de toekomstige Almeerders. Als dit niet gebeurt, wordt de huidige afwijking tussen de behoeften aan voorzieningen en het daadwerkelijke voorzieningenniveau van de stad alleen maar groter.

Op dit moment, anno 2023, heeft de gemeente onvoldoende zicht op waar het precies aan schort wat betreft voorzieningen in de bestaande stad en welke voorzieningen er in de nieuwe gebieden gerealiseerd moeten worden. Om dit inzichtelijk te maken, en om in een vervolgstap deze opgaven ook aan te pakken, is een instrument ontwikkeld: *het Almeerse normenkader maatschappelijke voorzieningen*, dat is opgenomen in de bijlage. Het normenkader bestaat

⁴ Gemeente Almere, 'Coalitieakkoord Gemeente Almere 2022-2026: Bouwen aan een gezonde toekomst', 2022.

⁵ Gemeente Almere, 'Sociale veerkracht van Almeerders; advies over de sociale staat van Almere', 2024.

uit kengetallen die meer inzicht geven in het gewenste voorzieningenniveau, doordat ze de ruimtebehoefte per maatschappelijke voorziening per 1.000 woningen uitdrukken. De basis hiervoor ligt in een onderzoek dat door bureau Rebel en bureau Springco is uitgevoerd naar de voorzieningenbehoefte in de huidige stad en in de nieuwe gebieden van Almere. In samenspraak met de verschillende domeinen binnen de gemeente is hier vervolgens nog een 'Almeers sausje' overheen gegoten en zijn getallen aangepast en voorzieningen toegevoegd.

Zoals in de bijlage ook te lezen is, zijn deze kengetallen voor de ruimteclaim per soort voorziening uitgesplitst naar verschillende woonmilieus en in een tabel opgenomen. Het is echter essentieel om hierbij te vermelden dat deze getallen niet in beton gegoten zijn: ze geven een indicatie van de ruimtebehoefte, maar zijn bedoeld als basis voor een gesprek over voorzieningenbehoefte en daaruit volgend de hoeveelheid voorzieningen die in de huidige en nieuwe stad in een bepaald gebied moeten komen. Dit doet de gemeente in samenspraak met andere partijen, waaronder Almeeders, maar ook bijvoorbeeld de corporaties en projectontwikkelaars.

Alleen een tabel is echter niet genoeg om het goede gesprek te voeren: een tabel laat zich te eendimensionaal lezen en geeft ook een te beperkt beeld van de werkelijkheid. Dit, terwijl er tal van zaken zijn om rekening mee te houden bij het realiseren van de voorzieningen:

- Ieder stadsdeel en iedere wijk heeft een eigen identiteit waarbinnen deze voorzieningen worden gerealiseerd. Dit vraagt om maatwerk en een verdere aanscherping van de voorzieningenbehoefte per gebied.
- Daarbij spelen er ook trends en ontwikkelingen die de realisatie van voorzieningen bemoeilijken (denk aan capaciteitsproblemen in het onderwijs, de toenemende druk door dubbele vergrijzing en netcongestie).
- Bovendien is de programmering van voorzieningen belangrijk: Waar komen de voorzieningen? Worden meerdere voorzieningen in één gebouw geclusterd? Wordt er gebruik gemaakt van een moment dat er bijvoorbeeld groot onderhoud in een bepaalde wijk wordt uitgevoerd, om ook het voorzieningenniveau ten opzichte van de behoefte onder de loep te nemen?
- Wanneer moet in het proces van gebiedsontwikkeling, zowel in de bestaande als de nieuwe stad, over voorzieningen worden besproken? En met wat voor uitkomst? En met welke partijen, zoals Almeeders?
- En tot slot, en zeker niet onbelangrijk, hoe zit het met beheer, exploitatie en de financiën van voorzieningen?

Al dit soort zaken vloeien niet voort uit een tabel. Daarom is besloten deze leidraad te schrijven, waarin wel plek is opgenomen voor al de bovenstaande noties. Ook wordt in dit document de bredere context geschetst, over de samenhang tussen maatschappelijke opgaven en stedelijke ontwikkeling. Deze leidraad dient als praatplaat om samen, met alle betrokkenen (dus ook Almeeders en andere partijen) het gesprek te bepalen hoe de voorzieningen op een zo optimaal mogelijke manier in de stad gerealiseerd kunnen worden. Op deze manier kan de gemeente:

1. het huidige voorzieningenniveau in de bestaande stad in beeld krijgen en zodoende ook opgaven omtrent maatschappelijke voorzieningen gericht aan pakken;
2. De voorzieningenbehoefte van de toekomstige Almeeders van de stad inzichtelijk krijgen en zo de groei van de stad faciliteren;
3. In de bestaande wijken in beeld krijgen of er een andere voorzieningenbehoefte is en deze wijken zo toekomstbestendig maken/houden.

2. Pijlers van de leidraad

Deze leidraad is geen op zichzelf staand instrument, maar is gebaseerd op de bredere Almeerse context. Het is dus ook van belang dat de koers die ermee wordt ingezet, aansluit bij de Almeerse ambities. Het sluit daarom aan bij de ambities zoals die zijn geformuleerd in het document *Almere, stad met toekomst*. Met dit perspectief geven we opnieuw richting aan de verdere ontwikkeling van Almere vanuit de stad zoals die nu is. Het vormt ook de basis voor de nog op te stellen Omgevingsvisie. Daarin zijn de ontwikkelingslijnen van Almere voor de komende 30 jaar nader toegelicht. We zetten de kwaliteiten van Almere voort, versterken ze of gebruiken ze als springplank voor nieuwe opgaven:

- de inclusieve samenleving;
- de ondernemendheid van haar inwoners;
- de kracht van de meerkernige opzet en het groen;
- de diversiteit aan woonmilieus;
- het duurzame en innovatieve karakter van de stad.

Tegelijkertijd verkleinen we de kwetsbaarheden. Dit perspectief is gebaseerd op zes thematische pijlers, die start- en uitgangspunt vormen voor de ontwikkelingen die de komende jaren worden ingezet:

- voldoende woningen en gevarieerde woonomgevingen;
- een sterke en veerkrachtige samenleving;
- uitstekende bereikbaarheid;
- hoogwaardige landschappen met allure;
- klimaatbestendig, energieneutraal en circulair;
- een goed ondernemingsklimaat met voorzieningen.

3. Trends en ontwikkelingen

Er is een aantal trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op het realiseren van maatschappelijke voorzieningen. Sommigen hiervan vormen een uitdaging bij de bouw of uitbreiding van voorzieningen, andere vragen om een andere inrichting van het voorzieningenlandschap in Almere. Voor deze leidraad zijn daarvan alleen de trends die minimaal het komende decennium een rol zullen spelen op het maatschappelijk speelveld opgenomen.

3.1 Demografie

De komende jaren neemt het bewonersaantal van Almere niet alleen flink toe, maar verandert de demografische samenstelling van de Almeerse bevolking ook. Deze verandering is karakteristiek voor een *New Town* zoals Almere. Typend voor de *New Town* is dat vergrijzing nu pas een steeds grotere opgave wordt. Er is zelfs sprake van dubbele vergrijzing: niet alleen vormen de ouderen een relatief groter onderdeel van de Almeerders, maar gemiddeld worden ze ook steeds ouder. De piek van de vergrijzing lijkt in 2040 te liggen. De behoefte aan voorzieningen ten behoeve van ouderen groeit stevig hierdoor, terwijl het huidige aanbod al niet toereikend genoeg is.⁶ De dubbele vergrijzing heeft dus weerslag op de voorzieningen van Almere.

Een tweede demografische ontwikkeling die van invloed is op Almere en deels te verklaren is vanuit de kenmerken van Almere als *New Town* is de huishoudensverdunding. Het aandeel gezinnen neemt de laatste jaren af en dit gaat gepaard met een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens (beiden maken nu ongeveer 30% van de bevolking uit). Deze eenpersoonshuishoudens zorgen voor andere ruimteclaims: het vraagt om een meer gediversifieerd woningaanbod, maar ook hebben eenpersoonshuishoudens een andere behoefte aan voorzieningen dan (jonge) gezinnen.⁷

Een landelijke ontwikkeling die ook in Almere herkend wordt, is de toename van gebruikers van de Voedselbank. Steeds meer mensen met en zonder baan hebben problemen om rond te komen. Daarbij groeit de stad en daarmee ook het aantal kwetsbare inwoners. Dit zorgt voor extra druk op bijvoorbeeld Voedselbank en andere partijen die een vangnet functie vervullen.

3.2 Extramuralisering, bijzondere woonvormen en wijkteams

Eén van de meest toonaangevende ontwikkelingen, die de komende jaren ook nog van grote invloed is op de voorzieningenbehoefte in Almere, is de verschuiving van intramurale naar extramurale zorg.⁸ Sinds de inwerkingtreding van de Wet maatschappelijke ondersteuning krijgen mensen thuis ondersteuning en verblijven zij minder vaak en lang in instellingen. De invloed van deze wet op maatschappelijke voorzieningen, nu en in de toekomst, is tweeledig: aan de ene kant verkleint de behoefte naar zorginstellingen, zoals GGZ-instellingen waar cliënten verblijven. Aan de andere kant is de gemeente verantwoordelijk om te voorzien in bijzondere woonvormen, zoals begeleid of beschermd wonen of maatschappelijke opvang, en neemt de behoefte aan

⁶ Gemeente Almere, 'Sociale staat van Almere, nog te publiceren.

⁷ Gemeente Almere, 'De staat van Almere. Documentenstudie en benchmark', nog te publiceren.

⁸ Wonen en zorg: Addendum woonvisie.

die voorzieningen juist toe. Ook in combinatie met de vergrijzing neemt de behoefte aan de nabijheid van voorzieningen in buurten sterk toe. Voor deze ontwikkeling zijn de meest cruciale randvoorwaarden: voldoende huisvesting en een gedifferentieerd aanbod van woon-zorgvoorzieningen in combinatie met daarbij passende zorg. Verder speelt de Wet langdurige zorg een rol in het langer thuis wonen van zorgvragende Almeerders. De indicatie om in een verpleeg- of verzorgingstehuis te worden opgenomen is hoger geworden. Ook dit betekent dat er meer voorzieningen in de buurt moeten worden gerealiseerd.

3.3 Huisvesting Aandachtsgroepen

Aandachtsgroepen bestaat uit doelgroepen met een gecombineerde wonen-zorg vraag, als ook vergunninghouders (statushouders), arbeidsmigranten, woonwageneigenaren, studenten en ouderen. Elk van deze groepen heeft andere kwantitatieve en kwalitatieve woonwensen (en daarbij behorende sociaal-maatschappelijke- en omgevingswensen).

Almere is onderdeel van het regionale MRA-programma Huisvesting Aandachtsgroepen (HA). Als koploperregio probeert de MRA handen en voeten te geven aan landelijke wetswijzigingen die in de maak zijn onder de vlag van 'Een thuis voor iedereen' en 'Regie op de volkshuisvesting'. Concreet betekent dit dat er hoogstwaarschijnlijk vanaf 2024 in MRA-verband afspraken worden gemaakt over evenredige verdeling en 'faire share' van aandachtsgroepen over de MRA-gemeenten. De afspraken die in dit regionale programma worden gemaakt hebben effect op de huisvestingsopgave die we in Almere hebben voor verschillende aandachtsgroepen en de daarbij behorende voorzieningsbehoefte.

3.4 Netcongestie

Een andere ontwikkeling die een bepalende rol speelt in de aanleg en de aansluiting van voorzieningen is de netcongestie in de gehele regio. In 2022 kondigde netbeheerder TenneT voor een groot deel van Nederland, zo ook in de Zuidelijke en Oostelijke Flevopolder, af dat er sprake is van netcongestie. Voorzieningen die een grootverbruikersaansluiting nodig hebben of moeten uitbreiden komen op een wachtlijst. Voor kleinverbruikersaansluitingen geldt in het grootste gedeelte van Almere vooralsnog (januari 2024) geen beperking. De oplossing voor netcongestie is de uitbreiding van de vier Tennet-onderstations, wat in 2029 is gepland. Andere oplossingen worden nog onderzocht, maar hoe zich dit manifesteert is nog onduidelijk.

Netcongestie

In een groot deel van Nederland is het elektriciteitsnet vol (netcongestie). Dit komt omdat de vraag naar en het aanbod van elektriciteit sneller groeien dan de uitbreiding van het elektriciteitsnet.

Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-energie/kabinet-neemt-maatregelen-tegen-vol-elektriciteitsnet-netcongestie>

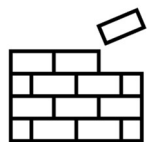
3.5 Capaciteitsproblemen

Het fundament voor het functioneren van een voorziening is de beschikbaarheid van personeel. Dit vormt de laatste jaren echter een probleem en het lijkt in de nabije toekomst ook nog niet opgelost te worden. Het is geen specifiek Almeers probleem, maar speelt in heel Nederland. Hierbij gaat het om capaciteitsproblemen in meerdere branches: in het onderwijs, in de zorg en specifiek in Almere is er ook een tekort aan huisartsen. In het coalitieakkoord Almere 2022-2026 heeft het college aangegeven dat de aanpak van het lerarentekort ook de komende jaren doorgezet moet worden.⁹

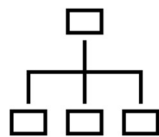
⁹ Gemeente Almere, 'Coalitieakkoord Gemeente Almere 2022-2026: Bouwen aan een gezonde toekomst', 2022.

4. Uitgangspunten voor het realiseren van voorzieningen in de programmering

Om de eerder geformuleerde ambities te behalen, zijn er ook uitgangspunten geformuleerd die betrokken worden bij het realiseren van de maatschappelijke voorzieningen. Voor de uitgangspunten vormen o.a. de volgende documenten de basis: Sociale staat van Almere, Almere, stad met toekomst en essay Stadsleven in Almere Pampus. Het is belangrijk om te vermelden is dat er ook nog beleidsuitgangspunten zijn voor de realisatie van één bepaalde voorziening. Deze zijn terug te vinden in de bijlage.

Verstevig het integraal stedelijk programmeren in alle processen

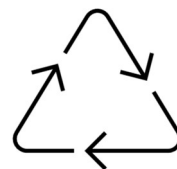
Zet in op meervoudig ruimtegebruik

Maak logische combinaties die elkaar aanvullen

Bouw voorzieningen op strategische locaties

Realiseer duurzame voorzieningen

Maak voorzieningen inclusief

Maak ruimte voor ontmoeting

Haal voorzieningen-behoefte op in de wijken en buurten

Laat ruimte vrij

4.1 Verstevig het integraal stedelijk programmeren in alle processen

Integraliteit is het sleutelwoord van deze leidraad: om ervoor te zorgen dat het voorzieningenniveau van Almere voldoet aan de eisen van de – huidige en toekomstige – Almeerders is een integrale benadering essentieel. Deze leidraad en het bijbehorende normenkader vormen de ruimtelijke vertaling van de maatschappelijke behoefte en zijn zodoende het product van een integrale benadering van de maatschappelijke voorzieningen plannen bij ruimtelijke ontwikkeling van de stad.

Het is essentieel om deze integraliteit ook in de uitvoering te verstevigen. Gedeeltelijk gebeurt dit al (bijvoorbeeld met het IAGO/IATO-proces, zie hoofdstuk 5 voor een uitgebreide uitleg en de rol van het normenkader hiervan) maar het moet nog breder georganiseerd worden. Het realiseren van grote opgaven op het gebied van woningbouw, verduurzaming, klimaatadaptatie, energie en mobiliteit en tegelijk maatschappelijke opgaven het hoofd bieden, vergt een integrale aanpak. Hierbij ligt de nadruk op het maken van handige combinaties tussen de aanpak van verschillende grote opgaven vanuit verschillende beleidsdisciplines. Deze leidraad is één van de bouwstenen voor een completere stedelijke programmering, vandaar dat in deze leidraad ook nadrukkelijk de link wordt gelegd met de stedelijke programmering.

4.2 Zet in op meervoudig ruimtegebruik

Op dit moment is er geen tot zeer weinig leegstaand maatschappelijk vastgoed dat voorziet in de behoeften en eisen van de initiatieven. De gemeente bouwt niet of koopt zomaar vastgoed aan zonder een sluitende businesscase. Het is dus ten eerste van essentieel belang dat de gemeente het bestaande maatschappelijk vastgoed in bezit houdt en niet transformeert naar woningen.

Meervoudig ruimtegebruik kan voor het tekort aan maatschappelijk vastgoed een oplossing zijn. Hoewel hier niet direct meer vierkante meters maatschappelijk vastgoed is, wordt dan het huidige vastgoedgebruik geoptimaliseerd. Zeker in de oudere wijken waar scholen en buurthuizen vaak vlak bij elkaar zijn gebouwd, vaak alles in één bouwlaag en in een ruime omgeving. Klaslokalen zijn vaak 's avonds leeg en kunnen zodoende ingezet worden voor andere activiteiten. Bij de planvorming voor het realiseren van voorzieningen in de nieuwe stad of bij aanpassing of renovatie van voorzieningen in de bestaande stad, is het van belang om te kijken of er mogelijkheden zijn om voorzieningen of activiteiten met elkaar te combineren.

Ook bij het realiseren van sociale voorzieningen en zorgvoorzieningen kan ingezet worden op meervoudig ruimtegebruik door deze voorzieningen op één plek te realiseren. Door de ondersteuners letterlijk bij elkaar te brengen op één plek, wordt gezorgd dat de hulp voor Almeerders met een hulpvraag gecentreerd is. De inzet op *community hubs* is hier een voorbeeld van.

Community Hub

Een community hub is een vertrouwde plek met een laagdrempelige toegang in de wijk waar zorg en maatschappelijke voorzieningen op één plek worden gerealiseerd en waar zij ook samenwerken om inwoners gezond, actief en betrokken te houden of te maken. Een plek die bovendien bijdraagt aan de toekomstbestendigheid van het zorg- en ondersteuningsstelsel, doordat er effectief wordt samengewerkt aan preventie.

Kanttekening

Hierbij is het belangrijk om te realiseren dat het combineren van verschillende voorzieningen nog wel een ander vraagstuk met zich meebrengt: beheer van multifunctionele pand(en).

Om dit goed te laten werken, is het essentieel dat er vooraf, tijdens het planvorming- of ontwikkelingsproces afspraken worden gemaakt over wie er verantwoordelijk is voor het beheer van de voorziening. Gemeentelijk beleid kan hierbij helpen.

Sterrenschool de Ruimte (Almere Poort) is een voorbeeld van meervoudig ruimtegebruik, die biedt onderwijs, opvang en gelegenheid tot ontmoeting voor kinderen van 0 tot 13 jaar en buurtbewoners. De lege klaslokalen, sportzalen en het buurtcentrum worden verhuurd. De prijs wordt bepaald door de maatschappelijke impact.

4.3 Maak logische combinaties die elkaar aanvullen

Naast een tekort aan maatschappelijk vastgoed, ligt er vanwege een verouderende vastgoedportefeuille de komende jaren een renovatievraagstuk. Ook dit is grotendeels toe te schrijven aan de kenmerken van een New Town: doordat deze wijken destijds en masse in kort tijdsbestek gebouwd zijn in dezelfde

tijdperiode, worden ze nu ook tegelijk sleets. Grootschalige herstructurering en vervangingsopgaven zijn nodig voor hele wijken, zowel fysiek (infrastructuur, groen, kabels en leidingen in de ondergrond) als sociaal.¹⁰ In het kader van het vernieuwingsvraagstuk (renovatie of vervangende nieuwbouw) is voor schoolgebouwen in het Integraal Huisvestingsplan (IHP) een prioritering gemaakt, voor al het andere vastgoed (nog) niet. Zo moet bij de (her)ontwikkeling van de stad ook het maatschappelijk vastgoed worden meegenomen.¹¹

Maar logische combinaties gaan verder dan kansen grijpen en plannen combineren. Het gaat ook om maatschappelijke functies te combineren die elkaar aanvullen in één gebouw. Een voorbeeld is de Sterrenschool in Almere Poort. Er zijn ook kansen om voorzieningen creatief te integreren in woningen (bijvoorbeeld wonen en dagbesteding).

Matteusschool (Utrecht) is een voorbeeld van logische combinaties beschikt over een grote keuken. Deze wordt op woensdagen ook gebruikt voor een groep moeders die tijdens het bereiden van gezonde maaltijden werken aan hun Nederlands, vergroten van hun netwerk en bespreken van opvoedproblemen. Hierna worden taallessen gegeven en in de ruimte ernaast passen de Oppasmoeders op de niet- schoolgaande kinderen, omdat vaak geen opvang voorhanden is.

4.4 Bouw voorzieningen op strategische locaties

Het is niet alleen van belang welke voorzieningen worden gerealiseerd, maar óók waar ze komen. Nabijheid van dagelijkse voorzieningen is essentieel. Dit speelt in de toekomst een nog grotere rol met het oog op de toenemende extramuralisering in combinatie met de dubbele vergrijzing (zie hoofdstuk 3.1 Demografie). Hierdoor wordt er een groot beroep gedaan op de zorg en ondersteuningsvoorzieningen in de buurt. Daarnaast hebben andere voorzieningen baat bij 'natuurlijke aanloop' door ze strategisch te plaatsen in drukke gebieden en met een goede aansluiting op verkeersvoorzieningen.

Ook op lokale schaal, dus op gebouwniveau, moet dat worden meegenomen dat bij het realiseren van voorzieningen. Dit kan door bij de woningbouwprogrammering meer in te zetten op gemengd wonen: dragende en vragende Almeerders in één complex, met eventueel bijbehorende voorzieningen.

Uit diverse bibliotheekprojecten in Rotterdam is gebleken dat wanneer een bibliotheek 200 meter verschoven wordt uit het winkelcentrum 40% tot 60% minder bezoekers naar die bibliotheek gaan.

10-minuten stad

In Almere zijn de dagelijkse en noodzakelijke voorzieningen zoals een huisarts te bereiken binnen 10 minuten lopen of fietsen. Naast dat dit uitgangspunt een prettige leefomgeving oplevert omdat alle belangrijke voorzieningen op korte afstand te bereiken zijn, zorgt het ook dat bewoners elkaar sneller ontmoeten waardoor sociale cohesie in de buurten worden gestimuleerd.

Niet iedere voorziening hoeft in alle wijken te landen. Bij het in kaart brengen van het voorzieningenniveau is het van belang ook te kijken naar het voorzieningenaanbod in de bestaande stad en het bijbehorende verzorgingsgebied van de wijken eromheen. Bij het interpreteren van het normenkader kan naar voren komen dat het lijkt dat een wijk in ernstige mate een behoefte heeft aan een bepaalde voorziening, terwijl de Almeerders van die wijk gebruik maken van de voorzieningen in een andere wijk, zonder dat dit extreme belasting op die voorziening met zich meebrengt. Andersom kan de ontwikkeling van

voorzieningen in een nieuwbouwgebied ook worden ingezet om de druk op voorzieningen in de bestaande stad te verlichten.

Belangrijk om rekening mee te houden, is het feit dat niet alle Almeerders in bezit zijn van een rijbewijs, kapitaalkrchtig genoeg voor een auto of in staat om te fietsen. Het zorgen voor een logisch verband tussen openbaar vervoer-routes en maatschappelijke voorzieningen, is daarom een belangrijke voorwaarde om de toegankelijkheid van deze voorzieningen te kunnen waarborgen.

¹⁰ Gemeente Almere, 'Sociale veerkracht van Almeerders, advies over de sociale staat van Almere', 2024.

¹¹ Gemeente Almere, 'Integraal Huisvestingsplan', 2021.

Tot slot is bij het programmeren van voorzieningen van belang onderscheid te maken in de schaalniveaus van bij de voorzieningen. Sommige voorzieningen hebben een bovenwijkse functie/verzorgingsgebied. Doorgaans hebben die veel vierkante meters ruimte nodig. Zij moeten echter wel in een wijk komen, terwijl het niet in elke wijk hoeft te komen. Het is dus van belang om een afweging op schaalniveau te maken en tot een gedegen beslissing te komen waar deze bijvoorbeeld stedelijke voorzieningen terecht moeten komen.

4.5 Realiseer duurzame voorzieningen

Naast het 'waar' en het 'wat', is ook de 'hoe' belangrijk. Almere heeft zich aangesloten bij de nationale klimaatdoelstelling om de CO₂-uitstoot in 2030 met 55% en 2050 met 95% te verminderen. In lijn met de (wettelijke) afspraken van het klimaatakkoord heeft Almere in 2049 een volledig (100%) duurzaam energiesysteem met maximale energiebesparing, duurzaam energiegebruik en duurzame opwekking van warmte. Het doel is om vóór 2050 in de gebouwde omgeving volledig van het aardgas af te zijn. Daarbij wil Almere in 2050 een volledig circulaire economie hebben, waarbij in 2030 al 50% reductie is van het gebruik van primaire grondstoffen.¹² Dit heeft invloed op hoe de voorzieningen worden gebouwd en hoe bestaande voorzieningen worden verduurzaamd.

Zo is het streven dat het beheer en groot onderhoud van de openbare ruimte van de wijken in 2030 volledig duurzaam zijn, en in 2025 gemiddeld voor 50% duurzaam zijn. Stapsgewijs wordt toegewerkt naar 100% duurzame inkoop en aanbesteding. In 2025 wordt er al voor 50% duurzaam ingekocht en aangeboden, waarbij criteria zoals (her)gebruik van grondstoffen en materialen, klimaatadaptiviteit, energieneutraliteit, CO₂-uitstoot en het gebruik van lokale ketens en producten worden toegepast.¹³ Zie voor verdere uitleg de 'Routekaart verduurzaming vastgoed'.¹⁴

Maar duurzame voorzieningen betekent ook dat een gebouw niet alleen maar voor één functie gebouwd moet worden. Er kan een veranderende behoefte ontstaan waardoor het nodig is om de voorzieningen te transformeren voor een andere functie.

Een oude en lege IBM-fabriek in Amsterdam stond tien jaar leeg. Toen is het veranderd naar een omgeving waar verschillende functies samenkomen. Hier kan er een kantoor of flexwerkplek worden gehuurd maar ook een eventzaal. Ontmoeting wordt gestimuleerd door community events te organiseren en community lunches aan te bieden. Verder zijn er sportfaciliteiten waar de huurders gebruik van kunnen maken.

4.6 Maak voorzieningen inclusief

Almere wil een stad zijn voor iedereen: jong, oud, rijk en minder bedeeld, studenten en gezinnen, starters en doorstromers. Iedereen moet mee kunnen doen in Almere. Hierbij geldt dat er een passend woningaanbod voor iedereen is, maar ook toegang tot voorzieningen. Bij de realisatie van voorzieningen en openbare ruimte is toegankelijkheid voor iedereen (inclusiviteit) het uitgangspunt. Dit wordt ook door het college in het coalitieakkoord benadrukt. De

¹² Gemeente Almere, 'Duurzaamheidsagenda: een groene, gezonde stad Almere', 2020.

¹³ Gemeente Almere, 'Duurzaamheidsagenda: een groene, gezonde stad Almere', 2020.

¹⁴ Gemeente Almere, 'Routekaart verduurzaming vastgoed Almere', 2023.

gemeente wil het goede voorbeeld geven door onder andere haar gebouwen goed toegankelijk te maken voor mindervaliden, doven, blinden en slechtzienden.¹⁵

Hierbij gaat het niet alleen om de fysieke toegang. Almere wil ook bij zorg- of hulpvoorzieningen een laagdrempelige toegang bieden door de ondersteuners letterlijk bij elkaar te brengen op één plek. Dit zorgt ervoor dat Almeerders minder een drempel ervaren om om hulp te vragen. Hier hoeven zij maar één keer hun verhaal te doen, waarna ze vlot en deskundig worden begeleid naar passende ondersteuning op maat. Een voorbeeld is het *Community Hub* (uitleg op bladzijde 8).

4.7 Maak ruimte voor ontmoeting

Almere scoort momenteel hoog op eenzaamheid en dat zal de komende jaren, met de dubbele vergrijzing in het verschiet, alleen maar toenemen.¹⁶ Ook groeit Almere uit tot een 'superdiverse stad'. Dit maakt het samenleven in buurten en wijken ingewikkelder. In een sterke en veerkrachtige samenleving is het van belang dat er voldoende betekenisvolle plekken van ontmoeting in de wijken aanwezig zijn.

In Groningen is een onderzoek gedaan naar de waarde van vijf wijkbedrijven. Wanneer de overheid en anderen € 1,- in een wijkbedrijf investeert, levert dat € 3,60 aan maatschappelijke waarde op. Die winst valt voor 60% bij de overheid, in afnemende zorgkosten, verminderde ondersteuningsbehoefte etc. Maar ook de deelnemers aan de wijkbedrijven, overige wijkbewoners, woningcorporaties en instellen profiteren ervan.

Ontmoeting zorgt namelijk voor het verstevigen van het netwerk van Almeerders en draagt zodoende bij aan het stimuleren van sociale cohesie en het tegengaan van eenzaamheid en maatschappelijke uitsluiting.¹⁷ Inzetten op ontmoeting tussen alle Almeerders is dus essentieel.

Tot slot blijven, zoals eerder genoemd, door de extramuralisering inwoners met een zorgvraag langer thuis wonen. Dit vraagt om aandacht voor draagkracht en draagvlak in wijken en om inwoners die meer dan in het verleden kwetsbare Almeerders in hun buurt of straat tegenkomen. Het is hierbij van belang om te werken aan onderling contact en begrip, zodat iedereen zich welkom en veilig voelt. Hiervoor is het nodig om te investeren in manieren om inwoners op een positieve manier met elkaar in contact te brengen. Voorzieningen kunnen een cruciale rol spelen in het met elkaar in contact komen van de verschillende Almeerders.

¹⁵ Gemeente Almere, 'Coalitieakkoord Gemeente Almere 2022-2026: Bouwen aan een gezonde toekomst', 2022.

¹⁶ Gemeente Almere, 'Sociale staat van Almere', 2024.

¹⁷ Gemeente Almere, 'Beleidskader sociaal domein Almere 2019-2022. Anticiperen op wat nodig is', 2019 & Gemeente Almere, 'WELzijn in Almere. Een stevig fundament voor het samenleven in de stad', 2021.

4.8 Haal voorzieningenbehoefte op in de wijken en buurten

De gemeente staat niet alleen aan de lat om de opgave met betrekking tot voorzieningen aan te pakken. Almeerders, maar ook andere partijen als corporaties, welzijnswerkers en ook projectontwikkelaars, zijn cruciale partners om het gesprek te voeren over de voorzieningenbehoefte. Zij moeten actief betrokken worden in de gesprekken over de voorzieningen. Daar moet deze leidraad juist een rol spelen, omdat er gericht een gesprek kan worden gevoerd. Door een lijst met voorzieningen en bijbehorende ruimteclaim voor een gebied aan deze partijen te presenteren, kan vervolgens het gesprek gevoerd worden over of dit overeenkomt met de behoefte van het gebied en wat wenselijk is.

Verder is het ook de bedoeling dat de gemeente expliciet ruimte faciliteert voor initiatieven vanuit Almeerders zelf. Dit hangt ook samen met het onderstaande uitgangspunt. Dit gaat enerzijds om letterlijke ruimte voor initiatieven, anderzijds moeten er tijdens de gesprekken met Almeerders ook gekeken worden wat de financiële ruimte is voor initiatieven.

Social return of investment (SROI)

Ook wel het 'sociaal rendement' genoemd waarbij de maatschappelijke meerwaarde die met genomen of te nemen maatregelen wordt bereikt.

Ook bij de gesprekken over het realiseren van voorzieningen met andere partners dan Almeerders moeten er afspraken worden gemaakt over beheer en exploitatie. Zo kan bijvoorbeeld gekeken worden of er met partijen in de gebiedsontwikkeling afspraken worden gemaakt over wat zij in hun projecten doen aan het realiseren van voorzieningen: de 'social return of investment'. Dit kan ook gaan over bijvoorbeeld beheer.

Het Stadmakersfonds helpt duurzame maatschappelijke impact in gebieden te creëren, door initiatieven van stadsmakers een permante plek te geven. Voorbeelden zijn Het Hof van Cartesius (Utrecht), die een circulaire groene ruimte aan het Werkspoorkwartier heeft toegevoegd en Het Parkhuis (Amersfoort) die een sociale plek toevoegt aan een lage inkomenswijk.

4.9 Laat ruimte vrij

Het is belangrijk om ook vrije ruimte te laten voor eventuele veranderende voorzieningenbehoefte en toekomstige Almeerders in een toekomstbestendige wijk. Het is niet de bedoeling dat alle beschikbare ruimte die er is, wordt 'volgerekend' door middel van het normenkader.

Cupidohof (Almere Poort) is een voorbeeld van waar bewoners gebruik hebben gemaakt van een stuk grond waar niet direct op was gebouwd. Het was de bedoeling dat er een kinderdagverblijf in het binnenhof zou worden gebouwd. Maar er was niet direct vraag naar waardoor dat stuk grond onbebouwd bleef. Enthousiaste bewoners hebben in overleg met de gemeente een terras, moestuin en speeltoestellen aangelegd. Meer dan tien jaar later is dat binnenhof nog steeds in gebruik door de bewoners.

Enerzijds kan er dan zo rekening worden gehouden met onvoorziene ontwikkelingen: wellicht dat er in de komende jaren ineens een andere voorzieningenbehoefte ontstaat. Maar het is ook mogelijk dat er nog geen Almeerders zijn om het gesprek te voeren over hun voorzieningenbehoefte. Anderzijds wordt er zo ruimte gecreëerd voor initiatieven vanuit Almeerders. Dit sluit ook aan bij het bovenstaande uitgangspunt.

5. Leidraad en normenkader in de programmering

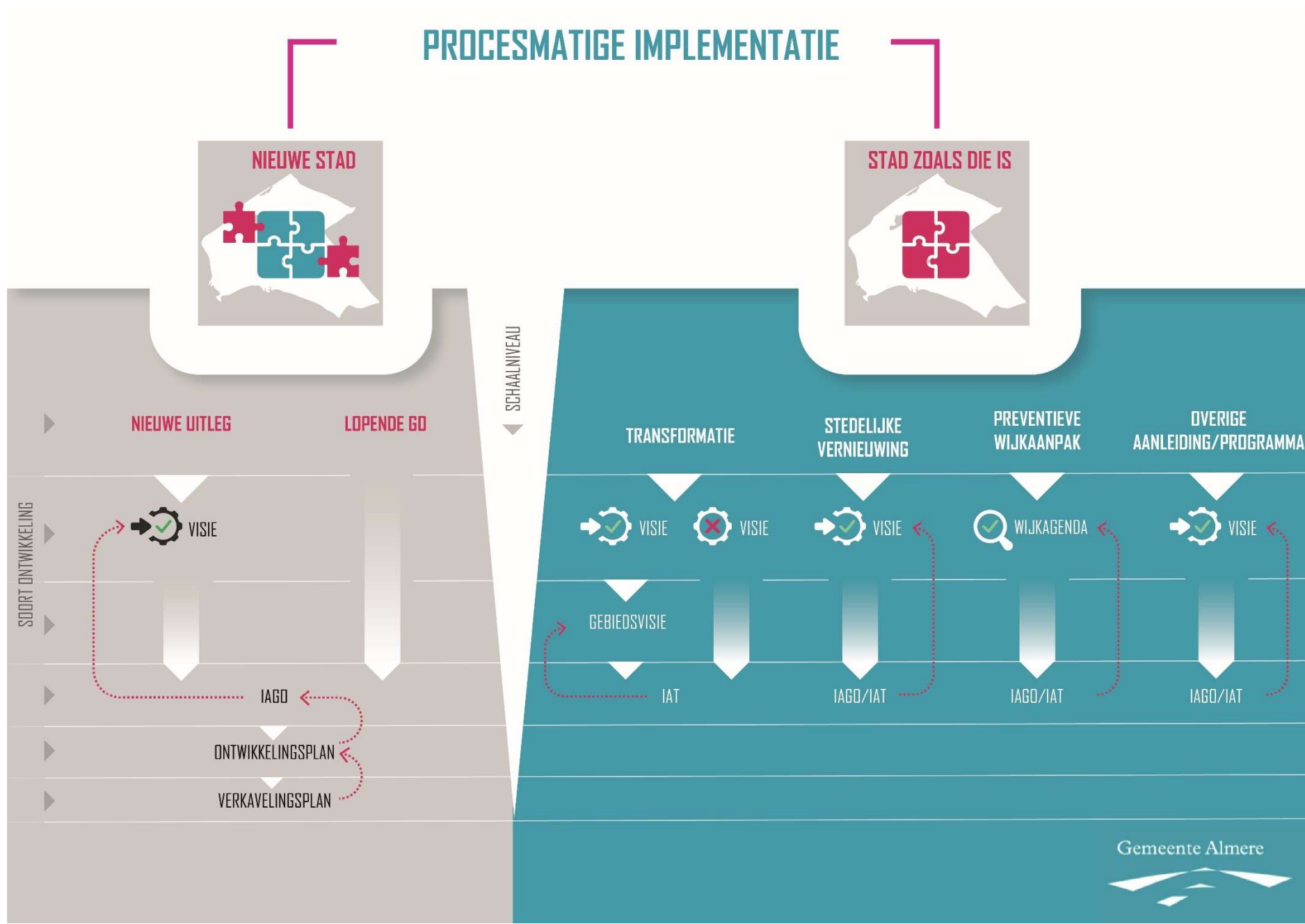
Naast de werking van het instrument en de koers die ermee wordt ingezet, is het van belang stil te staan bij de implementatie ervan. Er zijn immers meerdere soorten gebiedsontwikkelingen op verschillende schaalniveaus met hun eigen processen, die allemaal als doel hebben stedelijk ontwikkeling mogelijk te maken. Op welk moment in welk proces is de leidraad en het normenkader een middel om duiding te geven aan de (toekomstige) voorzieningenbehoefte van een bepaald gebied of om in kaart te brengen wat het huidige voorzieningenniveau (ten opzichte van de behoefte) is?

Het is juist van belang dat het normenkader in ieder gebiedsontwikkelingsproces en op ieder schaalniveau gebruikt wordt. De leidraad en het normenkader moeten op verschillende ijkpunten in de processen gebruikt worden. Daarbij verschilt ook de uitkomst en de meerwaarde van de inzet van dit instrument per proces. In onderstaande afbeelding staan de verschillende processen van gebiedsontwikkeling, van zowel in de nieuwe stad als de stad zoals die is, en wanneer je de leidraad en het normenkader moet gebruiken.

In de afbeelding is aangegeven hoe de leidraad en het normenkader in verschillende soorten gebiedsontwikkelingen op andere schaalniveaus op verschillende manieren worden ingezet. Dit is echter géén limitatief schema, er zijn processen die hier niet binnen passen. Dit betekent echter niet dat de leidraad en het normenkader in die gevallen niet gebruikt moeten worden. Er moet dan juist worden gekeken hoe, op welk moment in het proces (dus niet alleen in het begin van een proces) en met wat voor uitkomst het normenkader ingezet moet worden.

In de bijlage zijn twee casussen uitgeschreven die als voorbeeld dienen van de implementatie van de leidraad in de processen.

PROCESMATIGE IMPLEMENTATIE

5.1 Nieuwe stad

Bij de nieuwe stad wordt onderscheid gemaakt tussen 'nieuwe uitleg' en 'lopende gebiedsontwikkeling'. Gebiedsontwikkelingen in de nieuwe stad lopen via het Integrale Aanpak Gebiedsontwikkeling (IAGO)-proces. Het IAGO beschrijft het ruimtelijk ontwikkelingsproces in Almere. Het doel is om een praktische stappenplan bij de dagelijkse werkzaamheden te krijgen, waarbij flexibiliteit van essentieel belang is. Deze leidraad moet op verschillende momenten in dat proces worden ingezet.

Nieuwe uitleg

Bij nieuwe uitleg gaat het om gebiedsontwikkeling die is geïnitieerd door de gemeente. Hierbij is de visievorming het eerste moment om de leidraad te gebruiken: het normenkader uit de bijlage van de leidraad levert input voor de visie over welke soorten voorzieningen er moeten komen en de bijbehorende ruimteclaim. Het wordt hierbij ingezet om aan de voorkant al aan te geven welke maatschappelijke voorzieningen er moeten komen in de nieuw te ontwikkelen gebieden.

Uiteindelijk kan er uit de visie een projectopdracht voortvloeien. De projectopdracht toets je in dat geval aan het normenkader, om te kijken of hetgeen wat er op visieniveau is afgesproken ook mee wordt genomen in het project.

Na de vaststelling van de projectopdracht wordt er een ontwikkelingsplan gemaakt, dat het programmatisch en stedenbouwkundig plan weergeeft en is gericht op de uitvoering. Het vormt de basis en het kader van de bouwplanfase. Hier wordt de leidraad nog een keer ingezet om te toetsen of wat er op visieniveau is afgesproken, wordt benoemd en geborgd (ook financieel) in het ontwikkelingsplan en er zodoende ook uitvoering aan wordt gegeven.

Tot slot kan er uit een ontwikkelingsplan ook een verkavelingsplan voortvloeien. Deze tekening omvat nadere uitwerking van de verkaveling en infrastructuur. Ook dit is een moment om de leidraad in te zetten, waarbij op kavelniveau wordt gekeken of er uitvoering wordt gegeven aan de eisen omtrent maatschappelijke voorzieningen zoals die zijn opgenomen in het ontwikkelingsplan.

In het volgende hoofdstuk is ter illustratie een casus uitgewerkt hoe de leidraad ingezet kan worden bij nieuwe uitleg.

Lopende gebiedsontwikkeling

Het belangrijkste verschil tussen 'nieuwe uitleg' en 'lopende gebiedsontwikkeling' is dat er bij de laatste al een grondexploitatie (GREX) is vastgesteld. De leidraad wordt hier dus reactief ingezet. De GREX wordt achteraf met het normenkader uit de bijlage van de leidraad doorlopen en zodoende wordt er doorgerekend hoeveel vierkante meter voorzieningen er op basis van het normenkader, moet worden opgenomen. Dit kan leiden tot een aanpassing van de projectopdracht op basis van de behoefte.

Vervolgens wordt in het daaruit voortvloeiende ontwikkelingsplan met behulp van het normenkader getoetst of deze aanpassing geborgd is en uitgevoerd kan worden. Ook wordt dit verder vertaald in een verkavelingsplan, waarbij vervolgens ook weer getoetst wordt of het voldoet aan de eisen voor wat betreft de voorzieningen uit het ontwikkelingsplan.

Overige

De gebiedsontwikkeling van Oosterwold loopt niet via het IAGO, maar vindt plaats namens 5 partners (RVB, Almere, Zeewolde, Waterschap, provincie) vanuit de Gemeenschappelijke regeling met de gemeente Zeewolde op een organische manier. Daarvoor vormt een intergemeentelijke Structuurvisie de basis. Voor Oosterwold staan initiatiefnemers aan de lat om hun woon- en leefomgeving te realiseren, inclusief voorzieningen. In december 2023 heeft de gemeenteraad besloten om voor gemeentelijke voorzieningen een meer sturende rol te nemen en voor deze voorzieningen ruimte reserveringen in het gebied te doen. Het normenkader zal hiervoor als basis dienen.

5.2 Stad zoals die is

Bij de 'stad zoals die is' wordt onderscheid gemaakt tussen transformatie, stedelijke vernieuwing, preventieve wijkaanpak en 'gebiedsagenda/wijkagenda'.

Transformatie

Transformatie loopt altijd via de Integrale Aanpak Transformaties (IAT). Dit is hetzelfde idee als IAGO, maar dan toegepast op transformatieprojecten. Het beschrijft dus het ruimtelijk ontwikkelingsproces van transformatieprojecten in Almere, waarbij het doel is om een praktische wegwijzer voor alledaagse werkzaamheden te krijgen en waar flexibiliteit een integraal onderdeel van is. De leidraad kan worden gebruikt op verschillende onderdelen van dit proces: bij transformatie kan de leidraad zowel worden ingezet bij de transformatie van gebouwen als bij het opstellen van een gebiedsvisie.

Als er géén gebiedsvisie ligt, dan wordt de leidraad gebruikt bij de eerste toetsing van het initiatief van transformatie, aan de voorzijde van het project. Die toetsing komt in de projectopdracht. Dan wordt gekeken of project voldoet aan ons beleid.

Een ander proces wordt ingezet als er wél een gebiedsvisie wordt opgesteld waar transformatieprojecten uit voort zouden kunnen vloeien. Dan wordt de leidraad als eerste aan de voorkant ingezet als input voor deze gebiedsvisie. Het is dan een middel om de voorzieningenbehoefte in de gebiedsvisie aan te geven.

De tweede stap is als de visie is vastgesteld. Dan wordt per transformatieproject via de projectopdracht getoetst of er wordt voldaan aan de visie, waaronder het aandeel dat het project bijdraagt aan het realiseren van het aanbod aan maatschappelijke voorzieningen.

Stedelijke vernieuwing

Op het moment dat er een visie wordt opgesteld bij stedelijke vernieuwing, geldt hetzelfde als bij de visievorming bij andere gebiedsontwikkelingen: de leidraad wordt aan de voorkant ingezet om input te leveren over de voorzieningenbehoefte van dat gebied.

Uit deze visie kunnen meerdere projectopdrachten voortvloeien, omdat er meerdere deelprojecten binnen de stedelijke vernieuwing kunnen vallen. Als dit het geval is, dan wordt de leidraad ingezet om bij de projectopdracht te kijken of het deelproject gaat leveren wat er in de stedelijke vernieuwing is afgesproken. Hiermee wordt gevalideerd of het deelproject voldoet aan de koers die is ingezet met de visie.

Preventieve wijkaanpak

De leidraad kan ook worden ingezet bij de preventieve wijkaanpak. Bij gebiedsontwikkeling wordt er meer ingezet op projecten, bij de preventieve wijkaanpak draait het om vroegsignalering en opgaven die daaruit voortvloeien. Bij de preventieve wijkaanpak wordt, op basis van de gegevens uit onze wijkmonitoring, door bestuurlijk overleg/prioritering of door signalen van Almeerders, gebiedswerkers of partners of andere bronnen, bepaald of een wijk in beeld kan komen voor extra aandacht. Als de wijk in aanmerking komt voor extra inzet, wordt een wijkagenda vastgesteld en uitgevoerd. Het resultaat is het voorkomen van het achteruit gaan van de wijk. Zo wordt/blijft de wijk een prettige plek om te wonen, te werken en te leven. Vroegsignalering gaat dus om het preventief voorkomen dat een wijk achteruitgaat. De leidraad kan op twee manieren worden ingezet: ten eerste wordt het aan de voorkant gebruikt op basis van signalen over een wijk waar eventueel de preventieve wijkaanpak ingezet kan worden. Als blijkt dat er bijvoorbeeld een gebrek is aan (bepaalde) voorzieningen, wat in de toekomst tot achteruitgang van de wijk kan leiden, dan is het aanleiding om de preventieve wijkaanpak in te zetten en een wijkagenda op te stellen.

De tweede manier om de leidraad in te zetten, is als de preventieve wijkaanpak in een bepaalde wijk al is ingezet. Het wordt ingezet om meer invulling aan de wijkaanpak te geven. Als er bijvoorbeeld vanuit de preventieve wijkaanpak een school wordt getransformeerd, kan het worden gebruikt om te kijken aan

wat voor soort voorziening behoefte is en wat er daar zou kunnen komen. In plaats van dat de leidraad aan voorkant wordt gebruikt, kan het op deze manier een middel zijn om meer invulling te geven aan een lopende preventieve wijkaanpak.

In de bijlage is ter illustratie een casus uitgewerkt hoe de leidraad ingezet kan worden bij de preventieve wijkaanpak.

Gebiedsagenda/wijkagenda

In het kader van versterken wijkgericht werken – zoals benoemd in het coalitieakkoord - wordt in Almere gestart met tactische gebiedsteams onder leiding van de gebiedsmanagers. De tactische gebiedsteams zijn samengesteld uit een afvaardiging van verschillende betrokken afdelingen en opgaves/programma's. Het team stelt een gebiedsagenda op (termijn 5-7 jaar) met daarin de trends, ontwikkelingen en opgaves voor het gebied. Te beginnen in Poort en Stad-West. Met als doel een toekomstbestendig en leefbaar stadsdeel. Vanuit de gebiedsagenda's wordt vervolgens een vertaling gemaakt naar wijkagenda's die in samenspraak met inwoners worden opgesteld. Zowel voor de gebiedsagenda als de wijkagenda kunnen de leidraad en het normenkader als basis dienen voor het goede gesprek en verdere aanpak.

Overige aanleiding/programma

Tot slot kunnen er nog andere aanleidingen zijn voor een gebiedsontwikkeling, bijvoorbeeld bij stedelijke vernieuwing. Momenteel wordt er op twee plaatsen in de stad (Haven en Buiten) stedelijke vernieuwing gepleegd, maar waarschijnlijk gebeurt dit in de toekomst vaker. Meestal, zoals in Haven, wordt er gestart met een visie om vervolgens een programma met de verschillende uit te voeren projecten op te stellen. Deze projecten zullen uitmonden in projectopdrachten.

5.3 Financiën

Deze leidraad voor sociaal stedelijke ontwikkeling en het bijbehorende normenkader vormen aanleiding om over de inpassing van maatschappelijke voorzieningen in gebieden te praten. Hier hoort niet alleen de ruimteclaim bij, maar ook zaken als kosten, opbrengsten en exploitatielasten. Evenals de financiële toegankelijkheid van de voorzieningen.

Bestaande voorzieningen kennen op dit moment een financiering via de begroting. In de bestaande werkwijze is niet op een systematische wijze rekening gehouden met de groei van de stad. Het is zaak inzichtelijk te krijgen wat er nodig is om de groei en de betekenis hiervan op de voorzieningen te kunnen accommoderen.

Een eerste stap voor realiseren van de benodigde voorzieningen is de post maatschappelijke voorzieningen die vanaf 2026 beschikbaar komt. Het team Sociaal Stedelijke Ontwikkeling werkt momenteel aan een toetsingskader en bestedingsplan van de post. De post is voornamelijk bedoeld voor kapitaalinvesteringen in voorzieningen die inzetten op meervoudig ruimtegebruik, slim combineren en een bijdrage leveren aan ontmoeting in de wijk.

Verder moeten we ook naar andere mogelijkheden voor financiering gaan kijken. In andere steden en in het buitenland is al ervaring opgedaan met nieuwe financieringsstrategieën bij gebiedsontwikkeling die mogelijk voor Almere interessant zijn. In kader van het sociaal paragraaf voor de masterplan voor Almere Pampus bekijken we mogelijkheden die ook aantrekkelijk kunnen zijn voor de rest van de stad.

Ook moeten we starten met het meenemen van investeringen voor maatschappelijke voorzieningen in de planvorming voor nieuwe gebieden en deze financieren vanuit de grondexploitatie.

6. Bijlagen

1. Afbakening maatschappelijke voorzieningen

De voorzieningen die in dit onderzoek zijn meegenomen zijn in samenspraak met het projectteam maatschappelijke voorzieningen en verschillende afdelingen van de gemeente Almere op basis van verschillende afwegingen bepaald. De voorzieningenlijst bestaat uit de volgende acht hoofdcategorieën:

- Zorg
- Bijzondere woonvormen
- Onderwijs
- Welzijn
- Kunst en cultuur
- Sport
- Maatschappelijk
- Openbare ruimte

Om een goed beeld van het voorzieningenniveau te schetsen, kijken we alleen naar voorzieningen met één functie. Zo nemen we alleen een huisarts of tandarts mee in de lijst met voorzieningen, maar geen gezondheidscentrum. Wanneer we zowel het gezondheidscentrum als de huisarts zouden opnemen, zou de vraag naar huisarts deels opgevangen worden door een huisarts en deels door een gezondheidscentrum, waardoor een vertekend beeld ontstaat. Dit onderzoek geeft aan naar welke zorgvoorzieningen de afwijking ten opzichte van referenties het grootst is (zoals een huisarts of tandarts). Met deze informatie kan de eventuele invulling van een nieuw gezondheidscentrum worden bepaald.

Hetzelfde geldt voor andere multifunctionele voorzieningen zoals een cultuurhuis, community hub of overige multifunctionele ruimten. Deze zijn niet opgenomen in de voorzieningenlijst, maar kunnen op basis van dit onderzoek wel worden ingevuld.

2. Nulmeting

De basis voor deze tabel Nulmeting ligt in het onderzoek dat door Rebel Group en Springco is uitgevoerd.

Zij hebben als eerste stap om deze kengetallen te bepalen een nulmeting voor alle voorzieningen uitgevoerd. In deze nulmeting is voor iedere voorziening bepaald hoeveel vierkante meter er in de gemeente Almere op dit moment beschikbaar is. Deze nulmeting is terug te vinden op Almere in Kaart.

Daarna hebben ze het vergeleken met de kengetallen om de afwijking voor iedere voorziening te berekenen. Hierbij hebben ze rekening gehouden met de verwachte situatie van 2030 met ongeveer 22.000 extra woningen en in 2040 met 45.000 extra woningen.

De positieve getallen laten zien dat er meer vierkante meter beschikbaar is ten opzichte van de kengetallen en de negatieve getallen laten juist zien dat er minder vierkante meter beschikbaar is ten opzichte van de kengetallen.

Voorziening		Huidige m2	Afwijking 2023	Afwijking 2030	Afwijking 2040
Zorg	Apotheek	3.400	-1.000	-2.000	-2.600
	Consultatiebureau	2.300	230	-260	-740
	Diëtist	8.000	3.600	2.600	2000
	Fysiotherapeut	15.800	-4.200	-8.600	-11.400
	GGD	780	410	310	190
	GGZ	37.700	30.800	28.400	23.900
	Huisarts	6.000	-1.400	-3.000	-4.000
	Logopedist	12.400	4.800	3.100	2.000
	Psycholoog en psychologiepraktijk	1.500	-6.700	-8.500	-9.600
	Tandarts	11.200	2.200	280	-990
	Wijkverpleging	15.400	6.700	4.200	2.900
Verslavingszorg	62.100	51.100	47.200	43.900	
Bijzondere woonvormen	Begeleid wonen	74.700	0	-7.500	-9.900
	Beschermd wonen	4.600	0	-1.200	-1.600
	Gehandicaptenzorg	4.100	0	-1.100	-2.100
Onderwijs	Buitenschoolse opvang (BSO)	35.300	-4.600	-13.300	-19.100
	Kinderdagopvang (KDV)	37.000	7.300	60	-4.700
	Primair onderwijs	145.000	25.000	14.000	-3.300
	Taalschool	1.700	310	-25	-370

	Speciaal onderwijs	4.8000	0	-2.000	-4.100
	Voortgezet onderwijs	128.000	28.000	27.000	18.000
	Voortgezet speciaal onderwijs	8.800	0	-2.7000	-6.400
Welzijn	Buurtcentra	9.400	-1.800	-4.200	-5.800
	Dagbesteding	1.100	10	-250	-500
Kunst en cultuur	Amateurpodium	11.100	5.500	4.100	2.200
	Bibliotheek	11.400	-5.200	-9.000	-12.300
	Expositieruimten	560	-1.900	-2.500	-2.900
	Filmhuis	570	0	-120	-250
Sport	Sporthal/sportzaal/ gymzaal	70.500	-12.400	-31.900	-49.500
	Sportveld	594.000	50.900	-80.000	-208.700
	Zwembad	8.000	-7.600	-11.200	-14.100
Maatschappelijk	Brandweerkazerne	4.400	-6.200	-8.500	-9.900
	Gebiedskantoor gemeente	1.300	0	-790	-1.100
	Politiebureau	7.400	-720	-2.600	-4.400
Openbare ruimte	Begraafplaats	184.400	-239.600	-335.100	-410.300
	Speeltuinen	40.700	0	-9.400	-15.700
	Centrale speelplekken	18.700	0	-4.400	-7.900
	Steunplekken	76.500	0	-17.500	-27.800
	Sport in de openbare ruimte	123.400	-44.600	-85.300	-111.600
	Groen	Onderzoek gaande, medio 2024 afgerond	3-30-300	3-30-300	3-30-300
	Dierenasiel	2.008			
	Natuur en milieueducatiecentrum				

3. Almeers normenkader maatschappelijke voorzieningen

In het onderstaande normenkader zijn de kengetallen per soort voorziening opgenomen. De kengetallen geven aan wat de ruimteclaim is per soort voorziening per 1.000 woningen. De basis voor deze tabel ligt in het onderzoek dat door Rebel en Springco is uitgevoerd. Zij hebben als eerste stap om de deze kengetallen te bepalen een nulmeting voor alle voorzieningen uitgevoerd. Vervolgens zijn kengetallen voor deze voorzieningen bepaald.

Rebel en Springco heeft de kengetallen op vier verschillende manieren tot stand gebracht:

1. De kengetallen zijn waar mogelijk gebaseerd op landelijke richtlijnen.
2. De kengetallen zijn waar mogelijk gebaseerd op gemeentelijk beleid of richtlijnen.
3. In de meeste gevallen zijn deze normeringen niet aanwezig. Om toch een goed beeld te vormen van de behoefte aan maatschappelijke voorzieningen is gebruik gemaakt van referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht) die als benchmark dienen voor de gemeente Almere. Er is voor deze steden gekozen omdat deze gemeenten voor Almere als maatstaf dienen voor de ambities van de gemeente.
4. Daar waar de bovenste drie manieren niet beschikbaar waren, is de huidige situatie van Almere als uitgangspunt genomen.

Voor het Almeerse normenkader is daar een vijfde stap aan toegevoegd:

5. De kengetallen van Rebel en Springco zijn met de betrokken afdelingen gedeeld en aangescherpt. Ook zijn er extra voorzieningen met bijbehorende kengetallen toegevoegd.

Definiëren woonmilieus

Bovendien zijn in het normenkader verschillende woonmilieus gedefinieerd waar andere kengetallen aan zijn gekoppeld. Eén van de fundamenten van Almere is immers dat het meerkernig is opgebouwd, waar ieder stadsdeel een eigen identiteit en verschillende soorten woonmilieus herbergt. Het is van belang om hier onderscheid in aan te brengen, omdat iedere buurt zijn eigen ruimtelijke, sociale en demografische kenmerken heeft. Dit bepaalt vervolgens de voorzieningenbehoefte van de Almeerders. Deze woonmilieus zijn niet alleen gedefinieerd voor de bestaande stad, maar zijn ook van toepassing op de nieuwe uitleggebieden. Zie bijlage 4 voor de toelichting op de woonmilieus.

Hoofd-categorie	Type voorziening	Omschrijving	Kaders	Kengetallen/ Normen/ ambities/ Kantelpunten	Stedelijk	Suburbaan	Landelijk	Hoogstedelijk nieuwbouw
Zorg	Apotheek		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	48 m ² BVO per 1.000 woningen	44 m ² BVO per 1.000 woningen	43 m ² BVO per 1.000 woningen	15 m ² BVO per 1.000 woningen	7 m ² BVO per 1.000 woningen
	Consultatiebureau	Een instituut (binnen de JGZ) dat medische basiszorg voor alle kinderen van 0 tot 4 jaar verzorgt	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	21 m ² BVO per 1.000 woningen	21 m ² BVO per 1.000 woningen	22 m ² BVO per 1.000 woningen	4 m ² BVO per 1.000 woningen	26 m ² BVO per 1.000 woningen
	Diëtist		Referenties (Amsterdam,	59 m ² BVO per 1.000 woningen				

		Amersfoort en Utrecht)						
Fysiotherapeut		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	217 m2 BVO per 1.000 woningen	148 m ² BVO per 1.000 woningen	201 m ² BVO per 1.000 woningen			213 m ² BVO per 1.000 woningen
GGD		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	4 m2 BVO per 1.000 woningen	15 m ² BVO per 1.000 woningen	4 m ² BVO per 1.000 woningen			
GGZ	Kliniek waarbij mensen terecht kunnen bij het voorkomen, behandelen en begeleiden van psychische problemen	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	75 m2 BVO per 1.000 woningen	154 m ² BVO per 1.000 woningen	209 m ² BVO per 1.000 woningen			
Hospice		Referenties (alle gemeenten Nederland)	1 hospice per 28.000 woningen					
Huisarts		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	80 m2 BVO per 1.000 woningen	131 m ² BVO per 1.000 woningen	65 m ² BVO per 1.000 woningen	40 m ² BVO per 1.000 woningen		47 m ² BVO per 1.000 woningen
Logopedist		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	82 m2 BVO per 1.000 woningen	47 m ² BVO per 1.000 woningen	63 m ² BVO per 1.000 woningen	191 m ² BVO per 1.000 woningen		149 m ² BVO per 1.000 woningen
Psycholoog en psychologiepraktijk	Alle particuliere instellingen voor het behandelen en begeleiden van mensen met psychische problemen	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	89 m ² BVO per 1.000 woningen	102 m ² BVO per 1.000 woningen	57 m ² BVO per 1.000 woningen	36 m ² BVO per 1.000 woningen		39 m ² BVO per 1.000 woningen
Tandarts	Omvat alle tandartsen en mondhygiënist. Hieronder vallen geen orthodontisten.	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	97 m2 BVO per 1.000 woningen	83 m2 BVO per 1.000 woningen	120 m2 BVO per 1.000 woningen	31 m2 BVO per 1.000 woningen		91 m2 BVO per 1.000 woningen
TBS		Referenties (alle gemeenten Nederland)	1 TBS vanaf 49.000 woningen					
Verslavingszorg	Oostvaarderskliniek	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	119 m ² BVO per 1.000 woningen	72 m ² BVO per 1.000 woningen	21 m ² BVO per 1.000 woningen			
Wijkverpleging	Hieronder vallen de kantoorruimte voor de wijkverplegers.	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	95 m ² BVO per 1.000 woningen	41 m ² BVO per 1.000 woningen	123 m ² BVO per 1.000 woningen	910 m ² BVO per 1.000 woningen		6 m ² BVO per 1.000 woningen

	Ziekenhuis	Ziekenhuizen van minder dan 1.000 m ² nemen we niet mee. Dit zijn voornamelijk poliklinieken.	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	1 ziekenhuis vanaf 30.000 woningen				
	Overige zorg	Binnen de categorie overig zorg nemen we alle zorgvoorzieningen mee die niet in de lijst zijn opgenomen. Denk daarbij aan alternatieve geneeskunde, dermatologisch centrum, centrum voor orthopedie, ergotherapiepraktijk, huidtherapiepraktijk, etc.	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	1.255 m ² BVO per 1.000 woningen	45 m ² BVO per 1.000 woningen			
Bijzonder e woonvormen	Begeleid wonen	In de groep begeleid wonen zijn woonvormen opgenomen voor licht verstandelijk gehandicapt (jongeren), maar ook andere opvangplekken (voor jongeren), zoals ASS, schizofrenie en niet-aangeboren hersenletsel. In de inventarisatie van de gemeente Almere vallen deze onder de categorie 'maatschappelijke opvang'. Voor deze voorzieningen maken we gebruik van een doelgroep specifieke norm. We kijken naar het aantal vierkante meter per 1.000 cliënten (uit de groep GGZ-B, GGZ-C, lichamelijk en verstandelijk gehandicapten). Dit zijn er in Almere ongeveer 2.100 (CBS, 2022)	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	840 m ² BVO per 1.000 woningen	90 m ² BVO per 1.000 woningen	116 m ² BVO per 1.000 woningen	113 m ² BVO per 1.000 woningen	
	Beschermd wonen	Beschermd wonen omvat al het beschermd wonen voor de doelgroep 18-en 18+. In de inventarisatie van de gemeente Almere vallen deze onder de categorie 'maatschappelijke opvang' met subcategorie 'BW'. Voor deze voorzieningen maken we gebruik van een doelgroep specifieke norm. We kijken naar het aantal vierkante meter per 1.000 cliënten (uit de groep GGZ-B en	Huidige situatie van Almere behouden	51 m ² BVO per 1.000 woningen				

		GGZ-C). Dit zijn er in Almere ongeveer 700 (CBS, 2022)						
	Gehandicaptenzorg	We gebruiken de categorie 'Overige zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking' uit ZorgkaartNL. Voor deze voorzieningen maken we gebruik van een doelgroep specifieke norm. We kijken naar het aantal vierkante meter per 1.000 cliënten (uit de groep lichamelijk en verstandelijk gehandicapten). Dit zijn er in Almere ongeveer 1.400 (CBS, 2022).	Huidige situatie van Almere behouden	46 m ² BVO per 1.000 woningen	45 m ² BVO per 1.000 woningen	47 m ² BVO per 1.000 woningen	32 m ² BVO per 1.000 woningen	
	Jeugdhulp met verblijf	We gebruiken de categorie 'Overige zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking' uit ZorgkaartNL. Voor deze voorzieningen maken we gebruik van een doelgroep specifieke norm. We kijken naar het aantal vierkante meter per 1.000 cliënten (uit de groep lichamelijk en verstandelijk gehandicapten). Dit zijn er in Almere ongeveer 1.400 (CBS, 2022).	Huidige situatie	n.v.t.				
	Revalidatiecentrum		Referenties (alle gemeenten Nederland)	1 revalidatiecentrum vanaf 21.000 woningen				
	Woonzorg ouderen	In de groep woonzorg ouderen zijn alle woon-zorgcomplexen voor alle ouderen en dementerende ouderen meegenomen. In de inventarisatie van de gemeente Almere vallen deze onder de categorie 'Woonzorg ouderen'	n.v.t.	20.000 m ² BVO				
Onderwijs	Buitenschoolse opvang (BSO)	Het Waarborgfonds kinderopvang geeft aan 8 m ² per kindplaats. We rekenen met gemiddeld aantal kindplaatsen per 4 tot 12-jarigen in Nederland.	Bestaande landelijke norm Het Waarborgfonds Kinderopvang	1.656 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	1.656 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	1.656 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	1.656 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	1.656 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar
	Kinderdagopvang (KDV)	Het Waarborgfonds Kinderopvang geeft aan 8 m ² per kindplaats. We	Bestaande landelijke norm	2.800 m ² BVO per 1.000	2.800 m ² BVO per 1.000	2.800 m ² BVO per 1.000	2.800 m ² BVO per 1.000	2.800 m ² BVO per 1.000

		rekenen met gemiddeld aantal kindplaatsen per 0 tot 4-jarigen in Nederland. Naast kinderdagverblijven kunnen kinderen ook opgevangen worden bij gastouders. Deze locaties nemen we niet mee.	Het Waarborgfonds Kinderopvang	kinderen jonger dan 4 jaar	kinderen jonger dan 4 jaar	kinderen jonger dan 4 jaar	kinderen jonger dan 4 jaar	kinderen jonger dan 4 jaar
	Basisonderwijs		Integraal Huisvestingsplan PO, VO, (V)SO, gemeente Almere (mei 2021)	6.029 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	6.029 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	6.029 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	6.029 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	6.029 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar
	Speciaal basisonderwijs		Integraal Huisvestingsplan PO, VO, (V)SO, gemeente Almere (mei 2021)	250 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	250 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	250 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	250 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	250 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar
	Voortgezet onderwijs		Integraal Huisvestingsplan PO, VO, (V)SO, gemeente Almere (mei 2021)	7.797 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	7.797 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	7.797 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	7.797 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	7.797 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar
	Voortgezet speciaal onderwijs		Integraal Huisvestingsplan PO, VO, (V)SO, gemeente Almere (mei 2021)	571 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	571 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	571 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	571 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar	571 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 12 en 18 jaar
	Speciaal onderwijs		Integraal Huisvestingsplan PO, VO, (V)SO, gemeente Almere (mei 2021)	260 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	260 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	260 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	260 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar	260 m ² BVO per 1.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar
	MBO		Referenties (alle gemeenten Nederland)	1 MBO per 12.000 woningen				
	HBO		Referenties (alle gemeenten Nederland)	1 HBO per 35.000 woningen				
	WO		Referenties (alle gemeenten Nederland)	1 WO vanaf 93.000 woningen				
	Taalschool		Referenties (Amsterdam,	15 m ² BVO per 1.000 woningen	6 m ² BVO per 1.000 woningen	13 m ² BVO per 1.000 woningen	4 m ² BVO per 1.000 woningen	

			Amersfoort en Utrecht)					
	Tijdelijke huisvesting onderwijs		Integraal Huisvestingsplan PO, VO, (V)SO, gemeente Almere (mei 2021)	n.v.t.				
Welzijn	Armoedebestrijding/ Voedselbank	Te denken valt aan partijen als de voedselbank, Humanitas, meubelverkoop, fietsenmaker etc.	n.v.t.	n.v.t.				
	Buurtcentra		Bestaande norm op basis van vrije Universiteit (2005)	121 m ² BVO per 1.000 woningen				
	Dagbesteding	We gebruiken de categorie 'Dagbesteding voor mensen met een beperking' uit ZorgkaartNL.	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	12 m ² BVO per 1.000 woningen	0 m ² BVO per 1.000 woningen	10 m ² BVO per 1.000 woningen	3 m ² BVO per 1.000 woningen	
	Jongerencentra /jongerenwerk		n.v.t.	n.v.t.				
	Schulphulpverlening/ Financieel Huis	Beleidsmatig is vastgelegd dat de wens is dit op wijkniveau in te bedden. Behoeftte is de mogelijkheid gebruik te maken van multifunctionele ruimtes.	n.v.t.	Wens/ambitie is 4x 12m ² en 1x 30m ² per wijk.				
Cultuur	Amateurpodium	Onder een (amateur)podium verstaan we alle ruimtes (waar (amateur)verenigingen kunnen oefenen en optreden., cultuur maken en exposeren. Het zijn ook ruimtes waar les kan worden gegeven aan alle leeftijdsgroepen. Het omvat alle kunstdisciplines van muziek en theater tot beeldende kunst tot urban culture en film en letteren	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	60 m ² BVO per 1.000 woningen	90 m ² BVO per 1.000 woningen	35 m ² BVO per 1.000 woningen	3 m ² BVO per 1.000 woningen	5 m ² BVO per 1.000 woningen
	Ateliers		n.v.t.	n.v.t.				
	Bibliotheek		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	179 m ² BVO per 1.000 woningen	382 m ² BVO per 1.000 woningen	36 m ² BVO per 1.000 woningen		347 m ² BVO per 1.000 woningen

	Expositieruimten		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	33 m ² BVO per 1.000 woningen	59 m ² BVO per 1.000 woningen	29 m ² BVO per 1.000 woningen	3 m ² BVO per 1.000 woningen	
	Filmhuis	Onder filmhuis verstaan we alle kleinere bioscopen met films buiten het reguliere commerciële aanbod. De grotere bioscopen zoals VUE, Pathé en Cinemax zijn dan ook niet in deze categorie meegenomen.	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	6 m ² BVO per 1.000 woningen	1 m ² BVO per 1.000 woningen	3 m ² BVO per 1.000 woningen	4 m ² BVO per 1.000 woningen	
	Museum	Om het kantelpunt voor musea te bepalen, kijken we naar musea met een oppervlakte van 600 m ² of meer. Musea die een kleiner oppervlakte hebben, beschouwen we als een lokaal museum en is niet relevant voor dit kantelpunt.	Referenties (alle gemeenten Nederland)	1 museum vanaf 15.000 woningen				
	Overig kunst en cultuur	Binnen de categorie overig kunst en cultuur nemen we alle cultuurvoorzieningen mee die niet in de lijst zijn opgenomen. Denk daarbij aan een cultuurhuis poppodium, kunsteducatie, maar ook gespecialiseerde theaters zoals een jeugd- en jongerentheater, wijktheater, productiehuisen en broedplaatsen	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	292 m ² BVO Per 1.000 woningen				
Sport	Sporthal / sportzaal/ gymzaal	Deze categorie omvat alle binnen- en zaalruimten voor het beoefenen van sport. Een sporthal kan door een portvereniging worden gebruikt, maar kan ook binnen een scholencomplex gelegen zijn	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	898 m ² BVO per 1.000 woningen	818 m ² BVO per 1.000 woningen	1.161 m ² BVO per 1.000 woningen	2.694 m ² BVO per 1.000 woningen	791 m ² BVO per 1.000 woningen
	Sportveld	Sportvelden omvatten alle formele sportvelden die in de buitenruimten aanwezig zijn. Er kan enkel gebruik gemaakt worden van sportvelden wanneer een huishouden lid is van een vereniging. Vaak zijn sportvelden ook afgesloten door omheining. Denk bij formele sportvelden aan	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	5.876 m ² per 1.000 woningen				

		tennisvelden, voetbalvelden en korfbalvelden.						
	Zwembad	We gebruiken alleen de gebouwde ruimte van zwembaden, dus buiten zwembaden zijn niet in de analyse opgenomen.	Bestaande norm op basis van het gemiddelde in heel Nederland	169 m ² BVO per 1.000 woningen	152 m ² BVO per 1.000 woningen	143 m ² BVO per 1.000 woningen	54 m ² BVO per 1.000 woningen	1 m ² BVO per 1.000 woningen
Maatschappelijk	Arbeidsbemiddeling	Behoefte aan toegang tot multifunctionele ruimtes op wijkniveau.	n.v.t.	2-3 keer 12m ² per wijk				
	Brandweerkazerne		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	119 m ² BVO per 1.000 woningen	81 m ² BVO per 1.000 woningen	55 m ² BVO per 1.000 woningen	4 m ² BVO per 1.000 woningen	
	Gebiedskantoor gemeente		Huidige situatie van Almere behouden	83 m ² BVO per 1.000 woningen	152 m ² BVO per 1.000 woningen	58 m ² BVO per 1.000 woningen	35 m ² BVO per 1.000 woningen	23 m ² BVO per 1.000 woningen
	Opvang asielzoekers & AZC's		n.v.t.	n.v.t.				
	Politiebureau		Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	88 m ² BVO per 1.000 woningen	103 m ² BVO per 1.000 woningen	99 m ² BVO per 1.000 woningen	3 m ² BVO per 1.000 woningen	99 m ² BVO per 1.000 woningen
	Religie		n.v.t.	n.v.t.				
Openbare ruimte	Begraafplaats	In Almere, zoals in de meeste steden, is een begraafplaats een speciaal aangewezen terrein dat wordt gebruikt voor het begraven van overleden mensen. Het is een plaats waar graven en grafmonumenten worden geplaatst als laatste rustplaats voor de overledenen. De Wet op de lijkbezorging schrijft voor dat elke gemeente een begraafplaats heeft, maar stelt geen kaders aan de omvang van de begraafcapaciteit.	Raadsvoorstel 'Uitbreiding begraafplaats-capaciteit'	2.000 m ² per 1.000 woningen	2.000 m ² per 1.000 woningen			
	Steunpunten	De steunplekken zijn plekken met een eenvoudige inrichting. Ze geven invulling aan wensen op straat- en blokniveau of maken een route aantrekkelijk. De Almeerders moeten dan ook een actieve rol spelen bij ontwerp, realisatie en/of	Huidige situatie van Almere behouden	1.957 m ² per 1.000 gezinnen	1.957 m ² per 1.000 gezinnen	1.957 m ² per 1.000 gezinnen	1.957 m ² per 1.000 gezinnen	1.957 m ² per 1.000 gezinnen

		instandhouding ervan. Een steunplek kan zowel formeel als avontuurlijk zijn ingericht. Ontwerpsuggesties (uitgebreide definitie) zijn te vinden in het LIOR (2022).						
	Centrale speelplekken	Naast kleine, formele speelplekken dicht bij huis, is er ook ruimte voor een breder aanbod, op de zogeheten centrale speelplekken. De centrale speelplekken worden vanwege hun functie, ligging en omvang ingericht voor minimaal twee behoeftegroepen onder de 18 jaar, en er zijn minimaal 5 verschillende grondvormen van bewegen aanwezig. Voor ieder speelkind-type is er voldoende ruimte. Ontwerpsuggesties en overige richtlijnen (uitgebreide definitie) zijn te vinden in het LIOR (2022).	Huidige situatie van Almere behouden	475 m2 per 1.000 gezinnen	475 m2 per 1.000 gezinnen	475 m2 per 1.000 gezinnen	475 m2 per 1.000 gezinnen	475 m2 per 1.000 gezinnen
	Speeltuinen	Speeltuinen kenmerken zich door een sterke eigen identiteit of thema. Met een aanbod aan georganiseerde activiteiten of een bijzonder groot toestel als onderscheidende trekker, afwijkend van wat er in de wijken te doen is. Ze beschikken over meerdere van de volgende faciliteiten als picknickgelegenheid, goede bereikbaarheid, parkeervoorzieningen, toilet, kiosk, afscheiding. Het gaat om faciliteiten die je in mindere mate op de reguliere openbare speelplekken tegenkomt.	Huidige situatie van Almere behouden	1.033 m2 per 1.000 gezinnen	1.033 m2 per 1.000 gezinnen	1.033 m2 per 1.000 gezinnen	1.033 m2 per 1.000 gezinnen	1.033 m2 per 1.000 gezinnen
	Sport in de openbare ruimte	Alleen informele plekken waar gesport kan worden in de buitenruimte (openbare ruimte), waarbij huishoudens geen lidmaatschap nodig hebben om gebruik te kunnen maken van de voorziening. Het is vrij toegankelijk voor iedereen. Het betreft alleen fysieke oppervlakten, routes (voor bijvoorbeeld hardlopen) nemen we niet mee.	Referenties (Amsterdam, Amersfoort en Utrecht)	1.817 m ² per 1.000 woningen	1.817 m ² per 1.000 woningen	1.817 m ² per 1.000 woningen	1.817 m ² per 1.000 woningen	1.817 m ² per 1.000 woningen
	Groen	Voor de groenvoorzieningen hanteren we de Almeerse 3-30-300 vuistregel:	Huidige situatie van Almere behouden	3-30-300	3-30-300	3-30-300	3-30-300	3-30-300

		<p>3 = Elke woning heeft minstens 3 bomen van voldoende grote in de directe leefomgeving.</p> <p>30 = Elke woning heeft tenminste 30% boomkroondekking in de buurt</p> <p>300 = Elke woning heeft binnen 300 meter loopafstand een verkoelende groene plek of park.</p>						
	Dierenasiel	Plek waar gevonden dieren voor ten minste 14 dagen worden opgevangen (wettelijke taak) en algemene asielfunctie die past bij middelgrote stad.						
	Natuur en milieueducatiecentrum	Locatie voor het betrekken van inwoners bij de blauw groene omgeving en lesgeven aan leerlingen over natuur en milieu onderwerpen.	Referenties (Amsterdam en Utrecht)	Elk stadsdeel 1 locatie				

4 Toelichting op de woonmilieus

In het normenkader zijn verschillende woonmilieus gedefinieerd waar andere kengetallen aan zijn gekoppeld. Eén van de fundamenten van Almere is immers dat het meerkernig is opgebouwd, waar ieder stadsdeel een eigen identiteit en verschillende soorten woonmilieus herbergt. Het is van belang om hier onderscheid in aan te brengen, omdat iedere buurt zijn eigen ruimtelijke, sociale en demografische kenmerken heeft. Dit bepaalt vervolgens de voorzieningenbehoefte van de Almeerders. Deze woonmilieus zijn niet alleen gedefinieerd voor de bestaande stad, maar zijn ook van toepassing op de nieuwe uitleggebieden.

Stedelijk woonmilieu

De buurt ligt in het centrum van de stad tussen winkels, kantoren en voorzieningen. Het is druk op straat en er is veel zien en te beleven.

Deze buurt ligt in een levendige omgeving met veel voorzieningen en veel verschillende soorten mensen. De huizen staan dicht op elkaar, er zijn veel appartementen.

Deze buurt ligt een rustige, groene woonwijk dicht bij het stadscentrum, maar buiten de drukte.

Deze buurt ligt in een ruim opgezette, groene stadswijk en heeft veel grotere koopwoningen. De meeste mensen wonen er een beetje op zichzelf, er is veel privacy.

Suburbaan woonmilieu

Deze buurt ligt verder van het stadscentrum vandaan en kent veel appartementengebouwen en veel (openbaar) groen. De buurt heeft vaak een eigen winkelcentrum voor de dagelijkse boodschappen. Met het openbaar vervoer is de centrale stad snel bereikbaar.

Deze buurt kenmerkt zich door veel eengezinswoningen en ligt vaak aan de buitenkant van de stad. De buurt is rustig en ruim opgezet; kinderen kunnen er goed spelen.

Deze ruim opgezette, groene buurt bestaat uit veel vrijstaande en ruime rijwoningen met een hoge mate van privacy. De buurt ligt vaak aan water of groen.

Woonmilieu hoogstedelijk nieuwbouw

Voor Almere Pampus hebben we projectreferenties gekozen met hoogstedelijk woonmilieu. Hiervoor gebruiken we de recente nieuwbouwggebieden in Amsterdam, Utrecht en Amersfoort. Op de kaarten hieronder staan welke gebieden we exact gebruiken.

5. Almeerse ambities per hoofdcategorie

5.1 Zorg

Vanuit de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting moeten de gemeenten een woonzorgvisie opstellen voor alle aandachtsgroepen en ouderen. Hier wordt op dit moment aan gewerkt. Op dit moment is de scope vanuit de Almeerse bestuurlijke opgave wonen en zorg nog: jongeren in de intramurale jeugdhulp 18+, beschermd wonen, maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en noodopvang gezinnen. Voor deze aandachtsgroepen zijn soms bijzondere woonvormen nodig, al is de lijn extramuralisering en idealiter kleinschalig of gespikkeld door de wijk zo zelfstandig mogelijk wonen in eigen omgeving (via bijvoorbeeld Thuis in de Wijk). Voor sommige inwoners van Almere blijft echter (tijdelijk) een intramurale setting nodig. Er is dan ook behoefte aan fysieke geclusterde ruimte (bestaand of nieuw op een kavel). Denk aan voorzieningen voor mensen met een psychische kwetsbaarheid en de opvang van dak- en thuislozen.

De praktijk rondom het realiseren van deze voorzieningen is echter weerbarstig. Door verschillende financieringsvormen (Wet Maatschappelijke Ondersteuning vanuit gemeente, Wet Langdurige Zorg vanuit zorgkantoor), de uitdagingen hierop en door het tekort aan zorgpersoneel geven meerdere zorginstellingen aan moeite te hebben met het rondmaken van hun businesscase. Kleinschalige voorzieningen lijken minder goed haalbaar en bestaand vastgoed sluit soms niet meer goed aan op de zorginhoudelijke behoefte waardoor nu meer ingezet wordt op grotere voorzieningen van 24-35 plekken, met 200-2.500 m2 bruto vloeroppervlak. Daarnaast loopt het zogenaamde 'doorstroomtreintje' vast: er stromen geen mensen uit bijvoorbeeld beschermd wonen door, omdat er weinig geschikt sociale woningaanbod is en daardoor stopt ook de instroom. Verder groeit de groep vergunninghouders en arbeidsmigranten. Al deze aandachtsgroepen vissen in dezelfde corporatievijver waardoor er in sommige gevallen bijna zelfs concurrentie ontstaat tussen de groepen.

Er is behoefte aan zogeheten tussenvoorzieningen om de druk op zowel woningmarkt als zorg te verlagen. Bijvoorbeeld: sommige jongeren die uit de jeugdhulp met verblijf komen, zijn nog niet toe aan zelfstandig wonen maar zijn te 'licht' voor het reguliere beschermd wonen. Onder andere voor deze verlengde jeugdzorg is behoefte aan een soort begeleid wonen light. Voor de ouderen die langer thuiswonen, maar te licht zijn voor zware intramurale zorg, is ook behoefte aan geclusterde vpt (volledig pakket thuis) plekken. Al met al is de vraag rondom bijzondere woonvormen groot.

Overigens speelt hier nog een andere ontwikkeling: dat Almeerders langer thuis blijven wonen, vraagt ook iets van de buurt. De verhouding tussen de meer dragende en de vragende buurtbewoners gaat een rol spelen in de leefbaarheid van de buurt. Het vraagt om aandacht voor draagkracht van en draagvlak voor inwoners, die meer dan in het verleden kwetsbare Almeerders in hun buurt of straat tegenkomen. Zo wordt zowel in het Welzijnskader WELzijn in Almere als in het Beleidskader sociaal domein Almere 2019-2022 ingezet op een zo prettige manier 'zo thuis mogelijk' kunnen opgroeien en leven. Dat geldt voor jongeren, volwassenen en de groeiende groep ouderen. Het streven is dat passende hulp en ondersteuning zoveel mogelijk beschikbaar is in de eigen (sociale) omgeving van mensen. Daarnaast is in die omgeving vaak hulp van het eigen netwerk (vrienden, familie en burens) het beste beschikbaar. Het welzijnswerk ondersteunt het samenleven in Almere en versterkt de netwerken om mensen heen. Zo levert het een bijdrage om de leefomgeving van

inwoners prettiger, leefbaarder en socialer te maken. Bijvoorbeeld via ontmoetingsplekken, activiteiten in wijken en hulp bij bewonersinitiatieven en mantelzorg.¹⁸

5.2 Onderwijs

Het aantal basisschoolleerlingen in Almere groeit met 5.000 tot ruim 25.000 in 2037. Het voortgezet onderwijs in Almere groeit met 2.000 leerlingen tot ruim 15.000 in 2043. In deze groeicijfers is nog niet de groei van het aantal leerlingen als gevolg van de realisatie van Pampus meegenomen. De forse toename van het aantal leerlingen betekent dat gemeente Almere in de nieuwbouwwijken bij voortduur nieuwe schoolgebouwen voor het basisonderwijs moet opleveren. Voor het voortgezet onderwijs is de huidige capaciteit voldoende om de groei (minus Pampus) op te vangen.

Nu Almere 45 jaar oud is, krijgt de stad voor het eerst te maken met vernieuwing (renovatie en vervangende nieuwbouw) van het bestaande onderwijs vastgoed. De opgave waar Almere op het gebied van onderwijshuisvesting voor staat, is beschreven in het Integraal Huisvestingsplan (IHP). Dit plan, dat verschenen is in 2021, geeft een doorkijk tot 2050.¹⁹

Het IHP geeft aan dat de vernieuwing van bestaande basisscholen tot 2035 gaat plaatsvinden in vier zogenaamde prioriteitswijken. Dat zijn de Stedenwijk, Molenbuurt, Almere Haven en een deel van Almere Stad. Verder vermeldt het IHP dat tot 2035 twee scholen voor voortgezet onderwijs vervangende nieuwbouw krijgen. Deze twee scholen zijn De Meergronden in Almere Haven en Het Bakken Stad College in de Staatsliedenbuurt.

Het is de bedoeling dat in de periode 2035 – 2050 de vernieuwing van de schoolgebouwen gaat gebeuren die in deze periode de leeftijd van veertig jaar bereiken.

In het IHP is ook een overzicht opgenomen van het aantal scholen dat op basis van de bevolkingsprognose in Pampus nodig is. Het gaat om twaalf basisscholen en twee scholen voor voortgezet onderwijs. Verder zijn voor dit stadsdeel twee scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs voorzien.

Het is de ambitie van de gemeente om functies te koppelen aan een basisschool. Daarvoor is het nodig dat er ruimten aan een schoolgebouw worden toegevoegd. Op deze manier ontstaan er multifunctionele gebouwen. Een belangrijke functie die de gemeente wil koppelen aan een basisschool is kinderopvang. Hierdoor komt een doorgaande leerlijn 0 – 12 jaar tot stand, waardoor de overgang van de kinderopvang naar het basisonderwijs soepeler wordt. Van belang is ook dat om een school een stevig netwerk zit voor zorg aan kinderen met een ondersteuningsbehoefte. Dit vraagt om extra ruimten in een school waar het verlenen van de zorg en gesprekken kunnen plaatsvinden. Basisscholen zijn ook centrale plekken in de wijk waar wijkbewoners elkaar ontmoeten. Door als gemeente hiervoor ruimte in de school te realiseren, kan zij ontmoeting en wijkactiviteiten versterken. In Almere is behoefte aan culturele broedplaatsen. Deze kunnen heel goed in een school gerealiseerd worden. Dit biedt de school de mogelijkheid om haar cultuuronderwijs te versterken.

¹⁸ Gemeente Almere, 'WELzijn in Almere', 2021 en Gemeente Almere, 'Beleidskader Sociaal Domein Almere 2019-2022', 2019.

¹⁹ Gemeente Almere, 'Integraal Huisvestingsplan', 2021.

Tot slot kan onderwijshuisvesting, los van de educatieve ontwikkeling van kinderen en jongeren, ook een goed middel zijn om aan andere doelstellingen te werken. Onderwijshuisvesting kan bijdragen aan het mogelijk maken van inclusief onderwijs en daarmee van een inclusieve Almeerse samenleving.^{[08],[08],[08],[08]} De locaties waar scholen gerealiseerd kunnen worden zijn dus van groot belang.

5.3 Welzijn

In het licht van kansenongelijkheid zien we dat mensen met een zwakkere sociaal economische status minder mogelijkheden hebben om zich vrij te bewegen in de stad en daarbuiten. Daardoor zijn zij vaak aangewezen op voorzieningen op wijkniveau. Het is belangrijk dat alle Almeerders mee kunnen doen. Dat maakt het evident dat zaken als taallessen, laagdrempelig vrijwilligerswerk of de mogelijkheid krijgen om werknemersvaardigheden op te doen, het bezoeken van een financieel spreekuur, het bijeenkomen van (jonge) moeders om opvoedkundige vraagstukken te bespreken en hiermee uit hun isolement te komen, op wijkniveau moeten kunnen worden aangeboden. Almere heeft als ambitie dat inwoners een laagdrempelige toegang tot ondersteuning in de buurt hebben. Op die plek vindt vraagverheldering plaats (integraal) en wordt bepaald welke inzet nodig is om de vraag op te lossen. We kiezen voor informele oplossingen (normaliseren) als dat kan en zorgen voor (aanvullende) formele inzet als het nodig is. Als sprake is van vraagstukken op meerdere leefgebieden, dan willen we dat de ondersteuning in samenhang wordt ingezet en professionals samenwerken voor een vlotte, effectieve en duurzame oplossing.

Hoe kunnen we concreet vormgeven aan de ontwikkelingen, de ambities en tegelijkertijd verder bouwen aan wat er al is of lopende is? Een mogelijk antwoord is de doorontwikkeling van de bestaande Wijkteams tot 'Maatschappelijke Centra' ofwel 'Wijkteams voor inwoners van 0 tot 100'. De huidige locaties van de Wijkteams zullen niet allemaal geschikt zijn voor deze centra. Passend vastgoed zal gezocht/ontwikkeld moeten worden. Het ligt voor de hand om hierbij te zoeken naar synergie door maatschappelijke voorzieningen te combineren in multifunctionele gebouwen.

Arbeidsbemiddeling (werk en activering in de wijk)

Aansluitend op het speerpunt om meer bijstandsgerechtigden te activeren, willen we in onze wijken het aanbod van werk en activering vergroten. Dat kan in allerlei vormen, bijvoorbeeld door in samenwerking met Stadsruimte en de woningcorporatie wijkserviceteams op te richten voor beheer in wijken en zo activering en werk te ontwikkelen voor mensen zonder werk. Of we ontwikkelen samen met Almeerders bewonersbedrijven. Een bewonersbedrijf is een onderneming voor en door de Almeerders van een wijk. Vanuit een wijkcentrum/ maatschappelijk vastgoed kunnen diensten worden ontwikkeld zoals een vervoersdienst, een kookploeg en beheer van groen. In dit verband kan ook gedacht worden aan initiatieven op wijkniveau waarin inwoners een opleiding kunnen krijgen in de zorg met aansluitend een baan in de zorg.

Voedselbank/Armoedebestrijding

Voor bovenstaande zijn geen vastgelegde beleidskaders, aangezien de uitvoering belegd is bij subsidiepartners. Deze maken momenteel echter gebruik van oude (tochtige) panden en betalen hiervoor commerciële (dus hoge) huurprijzen. Gevolg hiervan is een noodzaak voor hogere subsidiebedragen. Kijkend naar de jaarlijkse groei van gebruikers van de voedselbank, is het in lijn der verwachting dat armoedecijfers in Almere de komende jaren niet zullen dalen. Dat maakt de behoefte aan flexibel inzetbaar maatschappelijk vastgoed om te kunnen inspelen op behoeftes van dat moment in specifieke gebieden of wijken, van belang.

²⁰ Gemeente Almere, 'Integraal Huisvestingsplan', 2021.

Schuldhelpverlening

Voor schuldhelpverlening bestaat de ambitie om het dienstverleningsaanbod dichterbij de wijken te brengen. Denk hierbij aan een uitbreiding van het Financieel huis op wijkniveau, waar partijen als het wijkteam, Maatwerk OSS, Sociaal Raadsliden, Verder (Voorheen PLANgroep), Humanitas en de VMCA samenwerken in een gezamenlijk spreekuur. Afhankelijk van de problematiek kan een Almeerder direct verder worden geholpen door iemand met de juiste kennis en expertise. Door hulp aan te bieden in de wijken wordt deze laagdrempeliger (minder beladen dan het Stadhuis) en gemakkelijker toegankelijk.

5.4 Kunst en cultuur

Het huidige culturaanbod van Almere is niet toereikend voor een stad van dit formaat. Het is van belang dat de culturele voorzieningen en het culturaanbod evenredig meegroeien met de toename van het aantal inwoners. Almere zet het 'Cultuurplan Almere 2019-2024' in op drie pijlers wat betreft cultuur: cultuur dichtbij de Almeerders, cultuur versterken en groeien, en vormgeven van onze identiteit. Het hele culturele ecosysteem is aan versterking toe. In het culturele ecosysteem worden drie niveaus onderscheiden: basis – keten – top. Basisvoorzieningen zijn dicht bij de inwoners georganiseerd (cultuureducatie en amateurkunst), de keten is gericht op makers (creatieve opleidingen en plekken voor creatieve productie) en in de top laag zitten de stedelijke culturele voorzieningen met een regionale en nationale aantrekkingskracht.²¹

Een sterke culturele sector draagt bij aan het vestigingsklimaat en een sterke economie met werkgelegenheid voor makers en de gelieerde sectoren. Daarbij stimuleren culturele activiteiten een actieve deelname van burgers aan de samenleving en dragen zodoende bij aan de mentale en fysieke gezondheid van Almeerders. Ook werkt cultuur versterkend voor de leefbaarheid en sociale cohesie. Het doel is in te zetten op meer culturele voorzieningen voor de eigen Almeerders en bezoekers van Almere. Cultuur geeft een impuls aan de publieke ruimte in de verouderde wijken. Door de openbare ruimte nadrukkelijker in te zetten als 'podium' voor culturele activiteiten wordt de afstand tussen cultuur en de Almeerders verkleind. Verder draagt cultuur bij aan de kansengelijkheid van kinderen. Op school maken alle Almeerse kinderen kennis met cultuur. Veel Almeerse kinderen komen er na school niet meer mee in aanraking, omdat het van huis uit niet wordt gestimuleerd. Terwijl juist cultuur eraan bijdraagt dat er meer begrip is voor elkaar, en dat je creatiever wordt. In lijn met het tweesporenbeleid uit de Sociale Staat van de Stad wordt ingezet op twee sporen om de ambities te bereiken. In het eerste spoor wordt zowel het centrum als in de stadsdelen ingezet op een inhaalslag en schaaflap van de voorzieningen. In de stadsdelen is behoefte aan een (door)ontwikkeling van 'de basis'.

Voor de keten gaat het om infrastructuur voor Almeerders om zich te ontwikkelen richting professioneel makerschap en werkplekken voor professionele makers. Zij missen betaalbare werkplekken en creatieve opleidingen. Een effectieve en veelal betaalbare oplossing voor de huisvesting van makers vormen de creatieve broedplaatsen of informele werkmilieus, waarbij meerdere makers samen een gebouw gebruiken en naast hun reguliere werk activiteiten organiseren voor publiek. Daarbij moeten deze plekken een ontmoetingsfunctie hebben en (daarmee) aanzetten tot cultuurparticipatie. Per stadsdeel wordt gekeken wat de behoefte is en welke fysieke ruimte hiervoor nodig is om dit te faciliteren. Deze culturele voorzieningen moeten worden ontworpen met het oog op brede aantrekkelijkheid, toegankelijkheid, laagdrempeligheid en betaalbaarheid. Hierin kan ingezet worden op multifunctionele voorzieningen, waar al dan niet domein overstijgend wordt gewerkt. Dit betekent dat gedacht kan worden aan samenwerkingen met het onderwijs, sport of met welzijn. Denk aan een school-/wijkbibliotheek, een theaterzaal in een school, een openluchttheater dat ook voor sportbeoefening wordt gebruikt. Idealiter heeft iedere multifunctionele voorziening ten minste één prominente instelling als publiekstrekker en zijn er ruime

²¹ Gemeente Almere, 'Cultuurplan 2019-2024', 2019.

openingstijden (verdeeld over de culturele partners). De plek van de culturele voorzieningen moet strategisch gelegen zijn, nabij knooppunten op zowel wijk- als stadsdeelniveau, en goed en veilig te bereiken zijn. Daarnaast is een schaa sprong nodig naar grootstedelijke voorzieningen (de top). Dit laatste is ook in lijn met de 'Ontwikkelvisie Centrum Almere 2040', waarin wordt ingezet op de doorontwikkeling en realisatie van grootstedelijke voorzieningen.

In spoor 2 wordt ingezet op méér fysieke ruimte voor kunst en cultuur. Zowel voor de basis, de keten en de top. In nieuwe stadsdelen houden we vanaf de fase van de tekentafel rekening met ruimte voor cultuur. Ook bij inbreiding en stedelijke vernieuwing wordt in een zo vroeg mogelijk stadium onderzocht wat de behoefte en mogelijkheden zijn om culturele voorzieningen in te passen. Daarbij is het belangrijk om zo snel mogelijk kavels/locaties voor toekomstige (multifunctionele) culturele hotspots te reserveren. Deze culturele voorzieningen worden ontworpen met het oog op brede aantrekkelijkheid, zichtbaarheid, bereikbaarheid, toegankelijkheid, de aansluiting op de groeiende diversiteit van de stad.

5.5 Sport

Sport en bewegen zorgen voor verbinding en creëren een positief sociaal klimaat dat het mogelijk maakt sociale vaardigheden te ontwikkelen, om vrienden te maken en daarmee het sociale netwerk uit te breiden. Fysieke activiteiten kunnen zo bijdragen aan het tegengaan van maatschappelijke uitsluiting. We bevorderen het bewegen, sporten, spelen en ontmoeten in de openbare ruimte. Daarom is ook in de 'Sportvisie Almere' de doelstelling geformuleerd dat in 2035 elke Almeerder de mogelijkheid heeft om dichtbij huis te sporten en bewegen én dat in Almere iedereen kan sporten en bewegen.²² Het college heeft hier als doelstelling geformuleerd dat bij de groei van de stad en de (her)inrichting van de openbare ruimte ontwerpkeuzes worden gemaakt die sporten, bewegen en spelen in de buitenlucht stimuleren, ook op bedrijventerreinen. De routenetwerken voor wandelen, fietsen en varen leveren hier een bijdrage aan.²³

Hoewel sport- en beweegvoorzieningen in deze leidraad onder dezelfde categorie zijn geschaard en zij veel gemeenschappelijke ambities hebben, is het toch van belang om ze ook los van elkaar te benoemen. Er zijn namelijk wel degelijk verschillen tussen de twee. Ook de doelen van beiden zijn anders: sport is competitief en doelgericht, terwijl spelen gericht op is ontwikkeling en niet altijd toestellen nodig heeft.

(Stedelijke) Speelvoorzieningen

²² Gemeente Almere, 'Sportvisie Almere. Sportstad vol betekenis', 2022.

²³ Gemeente Almere, 'Coalitieakkoord Gemeente Almere 2022-2026: Bouwen aan een gezonde toekomst', 2022.

Voor alle soorten speelvoorzieningen is er een aantal gezamenlijke ambities geformuleerd in de visie 'Samen op avontuur' die relevant zijn voor deze leidraad. Ten eerste verdient iedereen de mogelijkheid om te spelen, ongeacht fysieke of verstandelijke beperkingen. Dit betekent onder meer dat de inrichting van speel- en beweegruidtes avontuurlijk en toegankelijk voor iedereen moeten zijn. Ook dienen deze omgevingen natuurlijk, groen en uitdagend te zijn. Bovendien moet er ruimte zijn voor sport én ontmoeting. Voor dit laatste moet bijvoorbeeld gedacht worden aan zitmeubilair. Het is essentieel dat er een evenwichtige spreiding is van speelomgevingen, zowel qua aanbod als locatie. Dit zorgt ervoor dat alle leeftijdsgroepen in de buurt kunnen profiteren van speelplekken die aansluiten bij hun specifieke behoeften en ervaringen. De doelgroep omvat dan ook zowel jongeren als volwassenen. Tot slot staat de sociale veiligheid altijd voorop en moet worden vermeden dat de plekken afgelegen liggen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende stedelijke speelvoorzieningen, waar ook verschillende ambities en normen aan zijn verbonden. Die zijn hieronder per speelvoorziening verder uitgewerkt.²⁴

Om te beginnen zijn er 'steunplekken'. Dit zijn plekken met een eenvoudige inrichting. Ze zijn meestal kleiner dan 1.800 m² en bieden ruimte voor spelactiviteiten door middel van speelse prikkels. Het zijn zorgvuldig ingerichte locaties die voldoen aan straat- en buurtniveau wensen, en tevens de aantrekkelijkheid van routes vergroten. De inwoners spelen een actieve rol bij het ontwerp, de realisatie en het onderhoud ervan. Deze plekken bevinden zich doorgaans dichtbij woonwijken of langs routes. Bij een hoge kinderdichtheid kan ook een enkel speeltoestel aanwezig zijn. Ten tweede zijn er de speeltuinen. Deze kenmerken zich door een sterke eigen identiteit of thema. Speeltuinen beschikken over meerdere van de volgende faciliteiten als picknickgelegenheid, goede bereikbaarheid, parkeervoorzieningen, toilet, kiosk, afscheiding. Ten derde zijn er speciaal voor jongeren 'kletsplekken'. De natuurlijke reflex bij 'overlast' is om het bankje te verwijderen, maar dat heeft – naast dat de jongeren gewoon een nieuwe plek kiezen – als ongewenst effect dat de bankjes niet meer beschikbaar zijn voor anderen; ouders van spelende kinderen, ouderen die even willen zitten of sporters die de bankjes in hun sportroute opnemen. We kunnen dus beter met de jongeren in gesprek gaan, en bankjes daar plaatsen waar zij kunnen chillen zonder overlast te veroorzaken.

Tot slot is er ook aandacht voor een uitgebreider aanbod op centrale plekken. Deze gebieden worden vanwege hun functie, locatie en grootte ingericht om ten minste twee doelgroepen onder de 18 jaar te bedienen, waarbij minimaal 5 verschillende bewegingsmogelijkheden aanwezig zijn om aan diverse behoeften te voldoen. Bij voorkeur bestrijken ze een oppervlakte van minimaal 1.800 m², en indien er ook sportactiviteiten worden georganiseerd, zelfs 3.400 m². De ligging van deze gebieden wordt strategisch bepaald, zodat ze zich nabij knooppunten op blok-, buurt- en wijkniveau bevinden. Deze gebieden faciliteren zowel individueel als gezamenlijk spelen en ontmoeten. Ongeveer twee derde van de speeltoestellen is toegankelijk voor mindervaliden, en ongeveer de helft van het aanbod is gericht op gemeenschappelijk spel. Naast reguliere speelvoorzieningen zijn er voorzieningen voor sportactiviteiten, waaronder sporttoestellen, zolang dit geen nadelige gevolgen heeft voor jongere kinderen. Deze plekken bieden tevens voldoende ruimte voor georganiseerde activiteiten.

Sportvoorzieningen

²⁴ Gemeente Almere, 'Samen op avontuur. Avontuurlijk spelen en gezond bewegen in Almere', 2019.

Zoals hierboven aangegeven gelden de ambities, zoals geformuleerd in de Sportvisie, dat Almere één grote sport- en beweegaccommodatie is en dat iedereen in Almere kan sporten en bewegen. Dit betekent dat er een divers sport- en beweegaanbod is voor iedereen, ongeacht beweegvraag, fitheid en achtergrond en ook vlakbij huis. Dit kan bijvoorbeeld bij sportaccommodaties, commerciële sportaanbieders, maar ook op Playgrounds, schoolpleinen of in de openbare buitenruimte. Sporten en bewegen moet voor iedereen toegankelijk zijn, dus alle accommodaties en voorzieningen zijn inclusief ingericht. Verder worden de faciliteiten ontworpen met het oog op multifunctionaliteit en brede aantrekkelijkheid. Deze voorzieningen vormen een aantrekkelijke aanvulling op het fiets- en wandelpadennetwerk, met de focus op ontmoeting en een goede bereikbaarheid, ook met de auto. De locatiekeuze speelt hierbij een cruciale rol en een goede spreiding is essentieel. Ook overkappen van voorzieningen is steeds belangrijker, zodat er het hele jaar gebruik kan worden gemaakt van de plek.²⁵

Verder is er de ambitie dat voor elke groep van 500 jongeren er ten minste één multisportvoorziening is met een all-weather ondergrond. Op deze locatie worden minimaal 6 verschillende sporten gefaciliteerd voor de doelgroep 12+ en er vinden ook georganiseerde sportactiviteiten plaats. De bereikbaarheid is van groot belang. Afhankelijk van de locatie wordt rekening gehouden met eventueel medegebruik door kinderen of volwassenen. De invulling van deze plekken gebeurt in samenwerking met betrokken partijen in Almere. Een multisportplek heeft een oppervlakte van minstens 3.400 m². De plek moet strategisch gelegen zijn, nabij knooppunten op zowel wijk- als stadsdeelniveau en op een veilige plek. Indien de plek verder van woningen is gelegen, kan een overloopgebied een slimme toevoeging zijn. Elke multisportplek moet een unieke inrichting hebben. Ongeveer de helft van de sportplekken moet voorzien zijn van een droogstaplek, zodat er bij regenachtig weer toch gesport kan worden.

Tot slot is er een netwerk van buurtsportcoaches die zorgen voor activiteiten en de sportplekken inzetten voor een programma voor de buurtbewoners. Zij spelen een steeds grotere rol in het meer laten sporten en bewegen van mensen in de buurt, talent te ontwikkelen en ontmoeting te stimuleren.

5.6 Overige maatschappelijke voorzieningen

Dierenasiel

Het dierenasiel is een belangrijke voorziening passend bij een grote (en groeiende) stad als Almere, met de ambitie om de diervriendelijkste stad te zijn. Beleidskeuzes rondom het dierenasiel worden op dit moment uitgewerkt in de nieuwe Nota Dieren (2024 gereed). Denk hierbij aan de op te vangen dieren of opvangcapaciteit. Ook wordt er gewerkt aan een toekomstbestendig scenario voor het huidige dierenasiel. Het huidige pand is om verschillende redenen niet meer geschikt voor het huisvesten van dieren op de lange termijn, bijvoorbeeld vanwege de staat van het pand, energielabel en de nu al te beperkte capaciteit in een groeiende stad. Vanuit daar deze twee trajecten kan gewerkt worden naar een kengetal over hoe het asiel moet meegroeien met de stad.

Natuureducatiecentrum

²⁵ Gemeente Almere, 'Sportvisie Almere. Sportstad vol betekenis', 2022.

De Natuur Milieu Educatie (NME) locaties zijn verspreid door de stad. Van kinderboerderijen, Stadlandgoed de Kemphaan, het Vroege Vogelbos, het Almeerderstrand en de Oostvaardersplassen. Naast dat de NME lessen geven aan basisschoolleerlingen, vormen deze locaties ook de basis voor andere programma's om alle Almeerders te betrekken bij hun groen/blauwe omgeving. Momenteel worden er voor schooltuinieren plekken georganiseerd door de stad. Om alle leerlingen en Almeerders te bereiken is spreiding over de stad belangrijk. Nieuwe(ere) stadsdelen maken daar ook onderdeel van uit. Door de diversiteit aan aanbod passend bij de wijk/stadsdeel is het niet eenvoudig m2 bvo [uitleggen wat dit is] te benoemen, uitgangspunt is een locatie per stadsdeel.

1.3 Openbare ruimte/groen

Onder de categorie groen vallen verschillende soorten groen met ieder een eigen functie. Stads- en wijkgroen verwijst naar groene ruimtes binnen stedelijke gebieden en wijken die zijn ontworpen en aangelegd om groen en natuur in de directe leefomgeving te integreren. Deze groene gebieden kunnen diverse vormen aannemen, zoals parken, plantsoenen, groenstroken, volkstuinen en andere groenvoorzieningen. Buurtgroen verwijst naar groene ruimtes die kleiner en specifiek zijn dan wijkgroen. Het zijn groenvoorzieningen die voornamelijk bedoeld zijn voor de directe omgeving van een buurt of een kleinere woonwijk. Buurtgroen kan bestaan uit kleine parkjes, groenstroken, plantsoenen of speelplaatsen die zich dichtbij woonhuizen bevinden.

Bij de verschillende soorten groen is het een belangrijk aandachtspunt om ervoor te zorgen dat de loopafstand van een gebouwtoegang tot schaduwrijk groen beperkt is. In het plangebied dient er voldoende groene openbare ruimte per woning te worden gerealiseerd. Deze oppervlakte wordt zo gelijkmatig mogelijk verdeeld over het hele plan. De groenvoorziening heeft de volgende doelen: het bestrijden van hittestress, het verbeteren van de luchtkwaliteit, het creëren van groene corridors die natuur en diversiteit in het stedelijk gebied bevorderen. Het faciliteren van de integratie van natuurlijk groen en objecten ten behoeve van flora en fauna (zie het Stedenbouwkundig Programma van Eisen (SPVE)) hoort hierbij. Groen mag verder geen belemmering vormen voor verkeersveiligheid, door rekening te houden met toekomstige zichtlijnen. Tot slot draagt het groen bij om maximaliseren van de vasthouding van regenwater vast te houden en te bergen.

Wat betreft de bomen streven we naar het naleven van een aangepaste 3-30-300 regel. Deze regel is oorspronkelijk opgesteld door Cecil Konijnendijk, en stelt dat idealiter iedere woning uitzicht heeft op 3 bomen, elke buurt ten minste 30% boomkroondekking heeft en elke woning niet verder dan 300 meter loopafstand van een verkoelende groene plaats of park ligt. In Almere bevinden we ons nog in een onderzoekende fase voor de invulling van de 3-30-300 regel. De 3-30-300 regel zal in de toekomst in meer detail worden vastgelegd in het (Beleid) Bomenkader. Daarom wordt de 3-30-300 binnen deze leidraad als volgt ingevuld:

- Ten eerste heeft elke woning 3 bomen van voldoende grootte (zie Bomenkader²⁶) in de directe leefomgeving (25 meter). De afstand tot de woning is gebaseerd op de ecosysteemdiensten zoals schaduw en luchtzuivering, alswel de positieve effecten van bewegende bladeren op de mentale en fysieke gezondheid. We passen de formulering van deze regel aan omdat met de bestaande technieken het niet mogelijk is om zicht op bomen te

²⁶ Gemeente Almere, 'Bomenkader. De Groene stad biedt ruimte aan bomen en mensen', 2017.

meten en er geen data over raamlocaties en objecten die zicht blokkeren bestaat. Met deze herformulering kunnen we toch een relevante factor van bomen meten, zonder daar een onjuiste uitkomst aan te koppelen.

- Ten tweede heeft elke buurt een boomkroondekking van minstens 30%. Voorlopig wordt met buurt twee afgebakende gebieden bedoeld. Enerzijds gaat het over de gemeentelijke grenzen van de buurten, maar anderzijds wordt ook de boomkroondekking in een radius van 500 meter rondom elk pand gemeten. Hiermee ontstaat een duidelijk beeld van gebieden met te weinig boomkroondekking, de effecten houden immers geen rekening met de bestaande grenzen.
- Ten derde ligt elke woning op maximaal 300 meter loopafstand van een groene plaats zoals die in de Bestand Bodemgebruik (BGG) staan opgenomen. Hierbij geldt dat een verkoelende groene plek ten minste 1 hectare in omvang moet zijn. Criteria over boomkroondekking en recreatie worden nog onderzocht. We passen deze regel aan, omdat we een nulmeting laten uitvoeren door Cobra Groeninzicht, die deze methodiek hanteert.
- Tot slot wordt voor wat betreft de groenvoorziening de ambities geformuleerd van minimaal 75 m² aan openbaar groen per woning. Bij het aanplanten van beplanting in de nabijheid van speelplekken is het wenselijk om dit te doen in een aanzienlijk formaat. Bomen dienen minimaal een formaat van 18-20 centimeter stamomtrek te hebben en bosplantsoen dient minimaal 80-100 centimeter hoog te zijn.

6. Casus

Om de uitgangspunten uit de leidraad en met name de procesmatige implementatie ervan te kunnen duiden, zijn er twee fictieve casussen uitgewerkt. Bij de ene casus gaat het om het gebruik van de leidraad bij een nieuwe gebiedsontwikkeling in de nieuwe stad. Bij de andere casus gaat het om de inzet van de leidraad bij de preventieve wijkaanpak.

6.1 Casus A: 1000 woningen hoogstedelijk

Stap 1: visievorming

De eerste casus betreft de ontwikkeling van een nieuwe wijk Y van 1000 woningen in Almere Pampus. Als eerste stap is het van belang te identificeren om wat voor soort ontwikkeling dit gaat. In dit geval gaat het om nieuwe uitleg. Dit betekent dat vóóordat er plannen zijn gemaakt voor de bouw van deze wijk, de leidraad al moet zijn gebruikt bij de vorming van de visie van het gebied, in dit geval de ontwikkelvisie (incl. Visie & strategie op het beheer & onderhoud van Pampus) op Pampus. De leidraad is gebruikt om door te berekenen hoeveel vierkante meter ruimte voor de verschillende soorten maatschappelijke voorzieningen er gereserveerd zou moeten worden bij de geplande woningbouw aantallen in het gebied, in dit geval Pampus. Om te bepalen wat die ruimteclaim is, moet worden bepaald wat voor soort woonmilieu het wordt, in dit geval is dat een *hoogstedelijk* milieu. De getallen die uit de berekening komen, zijn niet direct de getallen die één-op-één kunnen worden overgenomen. Het is van belang hierover het gesprek aan te gaan met de betrokken partijen, zowel intern als extern. Hierbij moet worden gedacht aan woningcorporaties en projectontwikkelaars. Aangezien het nieuwe uitleg is, kunnen de Almeerders moeilijk betrokken worden, anders was dit vanzelfsprekend ook een partij geweest die in deze fase van het proces betrokken was geweest.

Stap 2: opstellen projectaanpak

De vaststelling van de visie Pampus vormt het startsein voor de uitrol van het ruimtelijk ontwikkelingsproces. De ontwikkeling van stadsdeel Pampus valt uiteen in tal van kleinere gebiedsontwikkelingen van de verschillende wijken en buurten. Om hier procesmatige kleur aan te geven, wordt de Integrale Aanpak Gebiedsontwikkeling gebruikt. De eerste stap hierin is het vertalen van de ruimtelijke plannen, in dit geval voor de bouw van wijk Y, naar een projectopdracht. In de projectopdracht wordt, naast een haalbaarheidsanalyse en een omgevingsanalyse, een korte omschrijving van het proces en het project opgenomen. Dit bestaat uit het beoogde eindresultaat, een doelgroepanalyse; risicoanalyse en planning & communicatie. Dit is het tweede moment om het normenkader erbij te pakken. Hierin wordt voor de duizend woningen doorberekend wat hier aan ruimteclaims uit voortvloeit en zodoende wordt gekeken of de ambities voor wat betreft het realiseren van voorzieningen uit de toekomstvisie Pampus ook in de bouw van de verschillende gebieden terugkomen.

In de bijlage zijn de getallen opgenomen. Er is één punt essentieel bij de interpretatie van de getallen: de omliggende wijken en de verzorgingsgebieden van de voorzieningen daar **moeten** meegenomen worden bij de vertaling van de ruimteclaims in een projectaanpak. Dit betekent dat geen enkele wijk bij de planvormingsfase en de ontwikkeling die daaruit voortkomt beschouwd moeten worden als een opzichzelfstaand eiland. Het moet altijd in samenhang worden bekeken met de omliggende buurten.

Voor sommige van deze getallen geldt dat deze één op één overgenomen kunnen worden en waarvoor ook een wettelijke verplichting geldt: bijvoorbeeld 1300 m² primair onderwijs. Voor andere kengetallen van voorzieningen is het minder evident, zoals bijvoorbeeld het secundair onderwijs en een taalschool. Voor secundair onderwijs is de ruimteclaim vrij groot (1100 m²), terwijl er wellicht niet genoeg leerlingen zijn (uit duizend woningen) om dit te kunnen vullen. Bovendien wordt ook niet gekeken naar wat voor school dit zou moeten zijn (VMBO tot en met VWO). Daarbij kunnen middelbare scholieren makkelijker verder van huis naar school, waar dit bij basisschoolleerlingen niet het geval is. Het is in dit geval van belang om naar de omliggende wijken te

kijken: welke middelbare scholen liggen er in de buurt, in hoeverre zouden die extra leerlingen kunnen opvangen? En misschien is de conclusie wel dat er in Pampus zoveel wordt gebouwd, dat het goed is dat er meer middelbare scholen komen, en dat wijk Y de ruimte heeft om dit te bouwen. Ook hier is het dus van essentieel belang naar de omliggende buurten te kijken en ook naar het stadsdeel als geheel.

Bij andere ruimteclaims is de claim erg laag. Denk bijvoorbeeld aan een apotheek, diëtist of amateurpodium. In alle gevallen gaat het om een ruimteclaim van 10 m². Dit is vele malen te klein om daadwerkelijk te realiseren. Het is dus ook hierbij van belang naar omliggende wijken te kijken, en te beslissen of er van de getallen afgeweken moet worden om een grotere apotheek bijvoorbeeld te realiseren, die een groter verzorgingsgebied heeft. Anderzijds kan ook worden besloten om in deze wijk geen apotheek te bouwen en in de volgende wijk die gebouwd gaat worden. Dan moet er in de projectaanpak beschreven worden waarom er géén apotheek wordt gerealiseerd. Het is belangrijk om alleen af te wijken van een getal, of af te zien van een voorziening, als dit goed kan worden onderbouwd. Vervolgens moet bij de realisatie van andere wijken ook deze onderbouwing worden bekeken en beslist worden of er in de volgende buurt een grotere apotheek gebouwd kan worden. Het moet een vast onderdeel zijn om ook de projectaanpakken van de omringende wijken te bekijken en per voorziening die er niet is gerealiseerd te beslissen of dit in de volgende te bouwen wijk wél kan. Om te voorkomen dat de bouw van bepaalde voorzieningen telkens door wordt geschoven naar een andere buurt of andere wijk.

Andere locaties, zoals bijvoorbeeld een sportveld, nemen een enorme ruimteclaim met zich mee: in dit geval 3700 m². Het is van belang te onderzoeken of er eventueel slimme combinaties te maken zijn in dit gebied: bijvoorbeeld door het te combineren met groen waarin gerecreëerd kan worden, dus met de voorzieningen in de openbare ruimte. Ook kan in het geval van wijk Y bijvoorbeeld worden gekozen om een groter buurtcentrum te bouwen dan de voorgestelde 120 m². Dit buurtcentrum kan dan worden uitgebreid met andere functies (amateurpodium bijvoorbeeld) of één van de voorzieningen waar geen kengetal voor is bepaald (jongerenwerk of schuldhulpverlening). Dit zou dan meer een *community hub* worden, die meerdere functies in zich verenigt. Op het moment dat er voor multifunctioneel ruimtegebruik wordt gekozen, moet direct worden gekeken wat de mogelijkheden en ook opgaven zijn van het beheer van dit soort gebouwen. Hier kan worden gekeken of er al aan de voorkant, bij de ontwikkeling afspraken over worden gemaakt binnen de gemeenten of bij het uitgeven van deze ruimten voor exploitatie, daar afspraken aan worden verbonden met andere partijen. Aangezien het om nieuwe gebieden gaat, waarvan de grond nog in handen is van de gemeente, is er een sterkere onderhandelingspositie.

Tot slot moét ook worden gesproken over hoeveel vierkante meter er in wijk Y mogelijk is om 'blanco' te reserveren voor voorzieningen, zonder hier verder nadere invulling aan te geven. Dit om ook te kunnen voldoen aan eventuele andere behoeften van de toekomstige Almeerders of om ontwikkelingen die niet voorzien zijn een plek te kunnen geven. Wellicht kunnen dit soort plekken worden 'vastgeplakt' aan andere, grotere voorzieningen. Bijvoorbeeld een school of een andere logische plek, zoals een buurtcentrum.

Stap 3: financiën, exploitatie

Als eenmaal de projectaanpak voor wijk Y is gemaakt, de voorzieningen daarin zijn geborgd, wordt voldaan aan de afspraken zoals die zijn opgenomen in de toekomstvisie Pampus, komt het financiële plaatje in beeld. Aangezien wijk Y een nieuwe buurt is in nieuwe uitleg, moeten de financiën voor de voorzieningen geborgd worden in de GREX. Voor wat betreft beheer: hier moet nadrukkelijk gekeken worden in hoeverre hier al in de projectaanpak afspraken over gedaan kunnen worden en afspraken over worden gemaakt. Voor wat betreft exploitatie: ook daar kunnen aan de voorkant eventueel al afspraken over worden gemaakt aangezien de gemeente eigenaar is van de grond en zodoende een sterke onderhandelingspositie heeft.

6.2 Casus B: Preventieve wijkaanpak

Een ander moment om de leidraad in te zetten is bij de preventieve wijkaanpak. Dit kan op twee verschillende momenten: ten eerste kan het aan de voorkant worden gebruikt op basis van signalen over een wijk waar eventueel de preventieve wijkaanpak ingezet kan worden. Als blijkt dat er bijvoorbeeld een gebrek is aan (bepaalde) voorzieningen, wat in de toekomst tot achteruitgang van de wijk kan leiden, dan zou het aanleiding kunnen zijn om de preventieve wijkaanpak in te zetten en een wijkagenda op te stellen. De leidraad is dan input voor de wijkagenda. De tweede manier om de leidraad in te zetten, is als de preventieve wijkaanpak in een bepaalde wijk al is ingezet. Het kan dan worden ingezet om meer invulling aan de wijkaanpak te geven. In deze casus wordt ingezoomd op het moment dat er nog géén preventieve wijkaanpak is

Stap 1: oppikken signalen

In tegenstelling tot de rest van de momenten dat de leidraad ingezet kan worden, is de preventieve wijkaanpak géén gebiedsontwikkeling. Toch kan de leidraad wel degelijk een essentiële rol spelen. In deze casus is in wijk B (500 woningen) nog geen preventieve wijkaanpak ingezet. Er is dus ook nog geen wijkagenda opgesteld. Wél zijn er signalen uit de wijk opgepikt dat wijk B af dreigt te glijden, die zijn voortgekomen uit de wijkmonitoring en signalen vanuit de gebiedswerkers en partners. Als die signalen er eenmaal zijn, kan de leidraad erbij worden gepakt of er in deze wijk ook een tekort is aan bepaalde voorzieningen en of dit reden vormt om preventieve wijkaanpak in te zetten.

Stap 2: inventariseren en prioriteren

Na een inventarisatie van wat er in de wijk nu precies allemaal is aan voorzieningen en dit naast de leidraad is gelegd, blijkt dat er een aantal afwijkingen naar voren komt. Als de normen voor voorzieningen voor deze stedelijke wijk naast het huidige voorzieningenaanbod worden gelegd, springt in het oog dat er geen buurtvoorziening is, geen buurthuis. Ook aan sport- en zorgvoorzieningen blijkt het te schorten. Dit is het moment om met de betrokken afdelingen binnen de gemeente, de gebiedswerkers, corporaties en andere partijen en, uiteraard de Almeeders om de tafel te gaan.

Hierbij wordt de lijst van het huidige voorzieningenaanbod en het voorzieningenaanbod zoals dat volgens de cijfers zou moeten zijn, gepresenteerd. Vervolgens wordt het gesprek gestart: zijn dit inderdaad de voorzieningen waar het aan schort? Of wordt dit op een hele andere manier beleefd? Gaan de Almeeders wellicht naar omringende buurten om van bepaalde voorzieningen gebruik te maken of hebben ze een hele andere voorzieningenbehoefte? De eerder geformuleerde normen vormen hierbij alleen de basis om te kijken waar het best op ingezet kan worden in de wijk B als het gaat om voorzieningen. Uit de gesprekken blijkt inderdaad dat de inwoners vooral behoefte hebben aan zorg- en sportvoorzieningen in de buurt, maar ook dat er behoefte is om schuldhulpverlening en een jongerencentrum in de buurt te hebben. Op basis van de opgehaalde input uit de gesprekken wordt een geprioriteerde lijst opgesteld van welke voorzieningen in de wijk zouden moeten komen. De eerder geformuleerde normen kunnen weer de basis vormen om meer duiding te geven aan de ruimteclaim die hierbij komt kijken.

Stap 3: opstellen wijkagenda

De uitkomsten van de gesprekken kunnen, samen met een aantal andere interventies, worden opgenomen in de wijkagenda. Daarbij ligt ook nadrukkelijk de mogelijkheid om ruimte te bieden (zowel letterlijk als figuurlijk) voor initiatieven vanuit de buurt zelf. Het is dus ook in deze casus van belang om bij het realiseren van meer voorzieningen dat de behoeften van Almeeders worden meegenomen en dat zij dus ook actief worden betrokken in het proces. Verder wordt er ook actief gezocht naar combinaties met andere interventies: hoe zo slim mogelijk de wijk aan te pakken. In het geval van wijk B wordt gekeken naar de agenda van groot onderhoud. Wijk B is binnenkort aan de beurt, dus wellicht is dit een mooi moment om ook het verouderde maatschappelijk vastgoed in de wijk aan te pakken. [Is wijk B een bestaande wijk? Dan dit beter omschrijven en concreet de naam noemen]

Stap 4: financiering

Tot slot moeten de voorzieningen ook gefinancierd worden. Dit wordt bij het bepalen van de wijkagenda ook al besproken: wie staat waarvoor aan de lat? Anders dan bij gebiedsontwikkeling in nieuwe gebieden kunnen de voorzieningen niet vanuit de grondexploitatie gefinancierd worden. Er zullen dus bij het opstellen van de wijkagenda van wijk B afspraken moeten worden gemaakt met de verschillende partijen (bijvoorbeeld ook corporaties) over wie de financiële zorg draagt over de voorzieningen. Ook binnen de gemeente wordt er naar oplossingen gezocht: op termijn kan de post maatschappelijke voorzieningen hier wellicht de oplossing voor bieden, maar momenteel niet.

Bronnenlijst

- Gemeente Almere, 'Beleidskader sociaal domein Almere 2019-2022. Anticiperen op wat nodig is', 2019.
- Gemeente Almere, 'Coalitieakkoord Gemeente Almere 2022-2026: Bouwen aan een gezonde toekomst', 2022.
- Gemeente Almere, 'Cultuurplan 2019-2024', 2019.
- Gemeente Almere, 'Duurzaamheidsagenda: een groene, gezonde stad Almere', 2020.
- Gemeente Almere, 'Samen op avontuur. Avontuurlijk spelen en gezond bewegen in Almere', 2019.
- Gemeente Almere, 'Sportvisie Almere. Sportstad vol betekenis', 2022.
- Gemeente Almere, 'Integraal Huisvestingsplan', 2021.
- Gemeente Almere, 'Raadsbrief consequenties netcongestie voor Almere', 14-11-2023 [online] (<https://almere.notubiz.nl/document/13495967/1#search=%22netcongestie%22>) (Geraadpleegd op 28-11-2023).
- Gemeente Almere, 'Routekaart verduurzaming vastgoed Almere', 2023.
- Gemeente Almere, 'Veerkracht van Almeerders' (Sociale staat van Almere), Documentenstudie en benchmark', 2024.
- Gemeente Almere, 'Sociale veerkracht van Almeerders, advies over de sociale staat van Almere', 2024.
- Gemeente Almere, 'Thuis in Almere. Woonvisie 2020-2030, evenwichtig bouwen aan de toekomst', 2020.
- Gemeente Almere, 'Toekomstperspectief Almere. Almere, stad met toekomst', 2021.
- Gemeente Almere, 'WELzijn in Almere. Een stevig fundament voor het samenleven in de stad', 2021.
- International New Town Institute, 'Introduction Dutch New Towns/Groekernen', [online] (<http://www.newtowninstitute.org/spip.php?article1328>, geraadpleegd op 11-10-2023)
- Gemeente Almere, essay Stadsleven in Almere Pampus', 2024

Colofon

Team Sociaal Stedelijke Ontwikkeling:

Simone Baksteen, Zorg & Welzijn

Dominique Diertens-Brandsma, Vastgoedbedrijf

Guido Hooiveld, Onderwijs, Sport en Cultuur

Femke Maartens, Gebiedsontwikkeling

Anh Thu Nguyen, Zorg & Welzijn

Jennifer Noble, Werk & Inkomen

Sanne Pronk, Stadsruimte

Saïda Rachak, Zorg & Welzijn

Raoul van Stipriaan Luiscius, Stedelijke beleid

Auteurs:

Raoul van Stipriaan Luiscius en Anh Thu Nguyen

Eindredactie:

Anh Thu Nguyen

Met dank aan:

Alle andere collega's van de verschillende beleidsafdelingen van gemeente Almere die hieraan hebben meegewerkt

Springco

Rebel Group

Gert Schutte, Jos Jongerius en Bob Friedländer voor de foto's uit collectie Stadsarchief Almere

Gemeente Almere

